Бүгү чүрттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 77 (10974) | 1979 чылдың апрель 1, воскресенье | 1925 чылда үнелеп эдилгеннеп | Өртээ 2 коп.

«Салют-6»—«Союз-32»—«Прогресс-5»: ОРБИТАНЫ ЭТКЕН

УЖУДУУШКУН БАШКАРАР ТӨП. (СЭТА). Космонавтылар Владимир Ляхов болгаш Валерий Рюмин чер чоогунуң орбитазында ажылдың планнаттынган программазын күүседирин уламчылааннар.

Үрдүрүүшкүн хейин үндүр сорудурарын болгаш одалга магистральдарын болгаш дериг-хереселдерин хынаарын каттыштырып турар белеткел операцияларын күүсеткениниң соонда станцияның шимчедиччизин окислитель-биле немээн. Ол операцияны экипаж болгаш ужудуушкун башкарар төптүң специалистери хынаан.

Март 30-де «Прогресс-5» корабльдиң шимчедиччизиниң дузазы-биле орбита комплекизиниң шимчээшкининиң траекториязын эдерин боттандырып чоруткан. Эдилге соонда комплекстиң орбитазының хемчээлдери мындыг:

— Чер кырындан эң ыраа — 357 километр;

— Чер кырыынче эң чоонгулаары — 284 километр;

— долганыр үези — 90,6 минута;

— орбитаның ийлеңчээ — 51,6 градус.

Биче хемчээлдиг «Елена» деп гаммателескоп-биле шенелделерни үргүлчүлээн. Космонавтылар үк херекселдиг кассеталарын солааш, ону станцияның эртем аппаратуразының өрээлинге тургускан.

Хүн дургузунда Владимир Ляхов болгаш Валерий Рюмин биологтуг шенелделерни чоруларынга херек аппаратураның ажылын хынаан. Үнүштериң өзүлдезин хайгаараан, тренажерга болгаш велоэргометрге күш-дамыр мергежилгелерин күүсеткеннер.

Космонавтыларның кадыкшылы эки.

Башкарылгалыг «Салют-6»—«Союз-32»—«Прогресс-5» комплекстиң иштинде системалар болгаш эртем аппаратуразы болур-чогууру-биле ажылдап чоруур.

АНЫЯКТАР, МАЛ АЖЫЛЫНЧЕ

«Ортумак школа доозукчулары—мал ажылынче!» деп шимчээшкиниң республикада эгелекчилери — Чөөн-Хемчикте «Октябрь 30 чылы» совхозтуң хойжузу ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутады Хеймерек Куулар болгаш ооң өөнүң ээзи Аяк-Хаа Ондар, Ленинчи комсомолдуң шаңналынның лауреаттары «Искра» совхозтуң хойжузу, ВЛКСМ-ниң XVIII съездиниң делегады Раиса Ооржак, «Нарын» совхозтуң хойжузу Антонина Баянова, Мөңгүн-Тайганың аныяк хойжузу Хүлер-оол Коңгаржап олар ышкаш он-он мурнакчылар хоочуннарның күш-ажылчы үлегер-чижээнге чалгынналган. Ада-иезиниң изин салгаан ыдыг мурнакчы аныяк саанчылар, хойжулар, механизаторлар бисте хой.

«Ажыктыг чоруктуң болгаш шыпарның беш чылынга аныяктарның энтузиасчы болгаш чогаадыкчы чоруун бараалгадыр» деп патриотчу шимчээшкинни Тываның комсомолчулары болгаш аныяктары улуг көдүрүүшкүн-биле уламчылап турар. Ылаңгыя мал ажылын хогжүдериңге киржири, чер ажылын мелиораториязы, бедик дүжүттү өстүрери болгаш өске-даа ажылдар Тываның ооллар, кыстарының шалыпчы херээ апарган.

Амгы үеде республикада комсомолчу-аныяктарның 29 СБФ-зи, 18 хойжу, 31 хову-трактор бригадалары бар. Аныяктар коллективтери мал ажылын улам хогжүдүп, ол чаагай мергежилге оларны өөредириңге улуг ужур-дузалыг бооп турар. 1978 чылда республикада комсомолчу-аныяктар коллективтериниң болгаш аныяк ажылчыннарның мергежилиниң аайы-биле социалистиг чарышка бедик көргүзүглерни чедип алганнар хой. Олардан Бин-Хемниң «Хадыс» совхозунуң Хадыс СБФ-зи (бригадири А. Чанзан), Эрзинниң «Нарын» совхозунуң № 4 хойжу бригадазы (бригадири Б. Нурзат) ВЛКСМ обкомунуң шилчиир Кызыл тугун чаалап алганнар.

Мергежил аайы-биле туе-туе кижилериниң социалистиг чарыжының тиилекчилери «Беш чылдың аныяк гвардейжизи» деп ВЛКСМ ТК-ның хөрек демдээ, «Эң эки аныяк ажылчын» деп диплом болган Социалистиг Күш-ажылдың Маадырларының адын тывыскан шаңналдарны чедип алганнар эвээш эвес. Оларның аразында «Искра» совхозтуң улуг хойжузу комсомолчу Раиса Ооржак, Тес-Хемниң «Кызылаар» совхозунуң эң эки сакманчызы Зоя Дажы, Кедээ ажыл-агыйның дуржулга станциязының саанчызы Тамара Оюн олар ышкаш аныяк малчыннар бар.

Хойжу болуру—ол дээрге онгу беш чылдың планнарын күүседир дээш бүгү улустуң демиселиниң мурнуку одуругларынга туржуп, бүгү тала-биле билиглиг болуру негеттинер бир кол мергежилди чедип алыры-дыр. Эрткен чылын республиканың көдээ ажыл-агыйынче комсомолчу путёвка-биле 2260 аныяктарны комсомол организациялары чоруткан. Амгы үеде бисте 2 муң ажыг ооллар, кыстар түгле хой ажылында хаара туттунган. Хойжу бригадаларны аныяк кадрлар-биле быжыглаарының чамдык дуржулгазын Чөөн-Хемчик, Эрзин, Мөңгүн-Тайга болгаш өске-даа районнарда комсомол организациялары чедип алган. Чижээ, Эрзинниң «Нарын» совхозунда хой аныяктар боттарының ада-иелериниң чаагай хөрээн уламчылап хойжулай берген. Совхозта хойжуларның аныяк салгалын өстүрер сорулга-биле Балгазының көдээ профтехучилищезиниң филиалын ында тургускан. Келир үениң хойжулары аңаа билиглерни чедип ап, сакманчылап ажылдавышаан, хойжунуң мергежилин практика кырынга шиңгээдип ап турар. Совхозта комсомолчу-аныяктарның № 3 хойжу бригадазы эрткен чылын база эки түңнелдерни чедип алган. Ыдыг чижектерни Мөңгүн-Тайга райондан база көрүп болур. Ында комсомол комитетери көдээ аныяктарның профессионал угланышкынының, мергежилин бедидериниң хемчеглерин ап, чыл бүрүде чүс ажыг ооллар, кыстарны мал ажылынче чорудуп турар.

«Хой ажылы—аныяктарның шалыпчы херээ» деп шимчээшкини республикага улам калбартыр херек. Таңды, Бай-Хем, Каа-Хем, Кызыл районнарның ажыл-агыйларында ашыяк хойжуларның саны эвээш. Аныяктарның хойжу бригадаларын тургузар талазы-биле ажылда улуг четпеетер бар. Ортумак школа дооскаш, мал ажылынга ажыддай бергениниң ажылдаарынга, чурттаарынга чамдык ажыл-агыйлар таарымчалыг байдалдарны тургузнайн турар. Ылаңгыя Каа-Хемге болгаш өске-даа районнарга ортумак школалар доозукчуларындан тургустунган чамдык звеноолар, бригадалар тарай бергилээн болгай. Ынчангаш бо чугула мергежилди пропагандалап, сураглыг кижилер-биле, дагдыкчылар-биле ужуражылгаларны организаттан, оларга мергежил дугайын, бодулуң хөрээнің мастерлериниң, күш-ажылчы чаагай чанчылдарының дугайын чугаалап берип, кижилерге ажылын комплекстиг чорударын биллиглиг ажыглаары чугула. Ол ышкаш ортумак школалар доозукчуларының профессионал угланышкының калбартыр херек.

«Көдээ ажыл-агыйны хогжүдериниң болгаш интенсификастаарының чер болгаш мал ажылының продуктуларын бүдүрерин дыка көвүдедирин шиитпирлээр дээш улам улуг көдүрлүүшкүнүг демисежириңче, партияның аграр политиказының саңдары-биле совет көдээге шынар талазы-биле болуп турар улуг чаартылгаларның эң идепкейлиг киржикчилери болуруңче комсомолчуларны болгаш аныяктарны партия кыйгырып тур»—деп, ВЛКСМ-ниң XVIII съездиниге СЭКП ТК-ның өйүрында айыткан.

Партияның XVII Тыва область конференциязы мал ажылын улам ыңай хогжүдери, ооң иштинде хойнуң баш саны болгаш хой эзлери, дүгүн бүдүрерин улам көвүдедир сорулганы салган. Ынчангаш улус ажыл-агыйының бо адыры ооллар, кыстарның мурнунга чогаадыкчы ажыл-иштиң делгем оруктарын ажыдып, оларны чалап турар.

Республиканың көдээ ажыл-агыйынга аныяктарны быжыглаар талазы-биле шиитпирлеве чогуур сорулгалар хой. Бо чугула адырже оларны хаара тударының материалдыг баззазы чамдык ажыл-агыйларда кошкак тургустунган. Ылаңгыя хой ажылынды чаа комплекстерин ажыглалга киирерде четчир саныг чуртталга бажыңнарын, кызыл-булуңнарны тутпайн турар. Малчыннарны тускай хептер, өг ыяжы-биле, малдың эки кажаалары-биле четче хандырбас чоруктар бар.

Аныяк ооллар, кыстар көдээге күш-ажылчы коллективтерге ижигип, турумчуурунга, мергежил чедип алырынга, чогаадыкчы өзу-биле ажылдаарынга, билиин бедидериңге бүгү-ле таарымчалыг байдалдарны тургузарынга, аныяктарның социалистиг чарыжын улам калбартырынга хүн бүрү дузалаары партия, профсоюлел, ажыл-агый болгаш комсомол организацияларының чугула херээ оолур.

Тараажылар, часкы хову ажылынга үлегерлиг белеткениилиңер!

БҮРҮН БЕЛЕН

«Сукпак» совхозтуң механизаторлары болгаш чер ажыдыглары онгу беш чылдың дөртү чылының часкы тарылгазынга белеткел ажылдарын бо хүннерде доозуп турар. Тракторлар, сеялкалар бүрүн септеттинген.

Совхоз бо чылын тараа культураларын 3850 гектарга, чаңгыс чылдыг сигеннерни 4 муң гектар хире черге, кукурузаны 400 гектарга тарыыр. Аңаа хереглээр үрезиннерни четчири-биле тыптынып алган. Оларны арыглаан болгаш ам хорааннаашкынын чорудуп турар.

Техника септелгезин организастыг, эки шыпарлыг кылдыр чоруткан. Аңаа механизаторлардан Василий Нотылицын, Иван Козлитин, Чамыян Май-оол, Колхоз Ногаан-Матпа, Николай Чугункин олар эң-не идепкейлиг киришкен.

Часкы хову ажылдарының үезинде механизаторларның ажылдаарынга, чурттаарынга таарымчалыг байдалдарны тургузары-биле совхозтуң дирекциязы боттуг хемчеглерни алган. Ам хову турлаанда столованы ажыткан, механизаторларның чурттаар өрээлинде орун-дөжекти салган, чунар-бажыны белеткээн. Механизаторларның культурлуг дыштанылгазының дугайында база сагыш салган. Хову турлагларында телевизорларны тургускан, ойнаар биллиардтар болгаш өске-даа оюн херекселдери бар.

Ынчангаш совхозтуң механизаторлары часкы хову ажылдарын чогуур хуусаазында, бедик агротехниктиг деннелге эрттирериге бүрүн белеп.

В. ТУМЕТЕЙ,
совхозта ажылчын комитединиң даргазы.

БОТТАРЫНЫҢ КҮЖҮ-БИЛЕ

«Сүт-Хөл» совхозтуң тараажылары бо чылдың часкы хову ажылдарынга шалыпкын белеткениг турар. Баш удур кылза чогуур ажылдар ам адаптаалыг турар. Совхозтуң механизаторлары эрес-шуурту ажылдап турарлар. 29 трактору боттарының күжү-биле эки шынарлыг кылдыр септеп дооскаш, белениниң шугумунда тургускан. 15 сеялканы, 180 плугны, 15 анцазынны бүрүн белеткээн, хову турлагларында чедиргилээн.

Бо чазын хову ажылдарын, га дешпиннелиг мурнакчы арганы ажыглаары-биле ипатовчуларның үлегери өзүгаар ийи комплекстиг отрядты тургускан. Машина-техниканы болгаш механизаторларны оларга хуваан, быжыглаан. Часкы хову ажылдарының үезинде техниканың бедик бүдүрүкчүлүг ажылдарын хандырар, үрелиишкин ужуруудан ооң аңаа турар чоруун болдурбас дээш, дуржулгалыг механиктерден болгаш эдикчи-мастерлерден тускай звенону база тургускан.

Механизаторларның социалистиг чарыжының негеделерин ажылдан кылган. Мурнакчыларны шаңнап-мактаарының хемчеглерни тодаткан. Хову турлагларында механизаторларның ажылдаарынга, чурттаарынга бүгү таарымчалыг байдалдарны тургускан.

С. БИЧЕ-ООЛ,
механизатор.

УЗАМДЫГЫП ТУРУП БЕРГЕН

Бай-Тайга районнуң ажыл-агыйларында часкы хову ажылдарынга кирер техниканы септеп белеткээри, тараа болгаш мал чеми культураларың үрезиннерин тыптынып четчеләри, аштап арыглаары узамдыгып турар. Ону мындыг саннардан тодаргай көрүп болур. Районнуң совхозтарында тракторларның 74 хуузу, сеялкаларның 82 болгаш анцазынларның 84 хуузу септеттинген, 8 культиваторлан чүгле 2-ни белеткээн.

«Таңды» совхозта дыка хөй тракторлар ам-даа септеттинмээн. Ында септелгени кончуг ооюм темпилиг чорудуп турар. Ол чугула ажылды ынчаар чорудар болза, часкы тарылга эгелээриңе чедир доозары берге.

Ажыл-агыйларда чажар үрезиниң четпеан дувроолинни болдуруп турар. Чижээ, «Мөңгүн-Тайга» совхозта 119-ниг үрезин четпес, а «Бай-Тал» совхозта чажар үрезин шуут чок. Чоокку үеде чогуур хемчеглерни ап, үрезинни тыптынып, сөөртпес болза, час маанаас болгай. Ооң аңгыда, сөөрткен үрезинни арыглаан аштаары база бар.

Шөлдерже өдек сөөртүп төгери болгаш минералдыг чемиштидилгелерни эккеп алыры районнуң кайы-даа совхозунда кончуг ооюм чорун турар. Ол ышкаш часкы хову ажылдарының үезинде хереглээр кывар-чаар материалдарны база-ла четчири-биле сөөртүп албаан.

Районнуң бүгү ажыл-агыйлары суттаттыг черлерлиг. Ынчалзажок суттарыла бугаларының септелгезинче кошкак кичээнгей салып турар. Бугалар уннары болгаш дөстери ам-даа белен эвес. А суттарыла чорудар уе келген. Үстүнде айыткан четпестерни ларый чайладыры-биле районнуң көдээ ажыл-агый эргелери сыныр демдеглерни алыр ужурлуг.

А. АДЫГБАЙ.

ТАЙБЫҢ КАМГАЛАЛЫНЫҢ СОВЕТ КОМИТЕДИНИҢ ПЛЕНУМУ

Март 30-де Москвага Тайбың камгалалының совет комитединиң пленуму болган. Ооң ажылынга тайбыңның совет талалакчыларының шимчээшкининиң социал болгаш национал калбак составын төлээлеп турар сураглыг эртемденнер, чогаадыкчы интеллигенцияның төлээлекчилери, хөй-иишти организацияларының, тайбың камгалалының республика болгаш чер-чер комитеттериниң удуртукчулары киришкеннер.

Пленумнуң киржикчилери шылгарааган совет чогаалчы, комитетти тургускан хүнүнден бээр ооң доктаамал даргазы бооп чораан Н. С. Тихоновтуң тураскаалын минута иштинде ыыт чок туруп өзулааннар.

Тайбың камгалалының совет комитединиң даргазынга академик, Совет Эвилелиниң Маадыры, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң кежигүнү Е. К. Федоровту чаңгыс үн-биле соңгаан. Пленумнуң киржикчилери бистиң чуртувуска болгаш даштыкыга тайбың талалакчыларының шимчээшкинин хогжүдериңе Е. К. Федоровтуң шылгарааган салыышкынын демдеглээннер.

Чаварлыышкыны улам ынай ханыладыр дээш, боочексекти эдере бүдүрери соксадыр болгаш улустарның айыл чок чоруун хандырар дээш демиселге тайбыңның совет талалакчыларының сорулгаларын пленум чугаалажып көрген.

Аны-дуңмалышкы социалистиг чурттар-биле калы Совет Эвилели боо-чексекти эдере бүдүрери соксадырынга уңдезин эрсилдеп хаңдырар болгаш чейсеглениишкинин дужүрериниң тодаргай хемчеглериңе шилчиш кирер дээш бүгү-ле болдунар күүлдерни кылып турар деп, пленумга чүве чугаалааннар демдеглээн.

Араб улустарның эрге-аныяктарынга удур угланган болгаш Чоокку Чөөн чүкче чөптүг база быжыг тайбыңны чедип алырының оруунга чаа шыңгыы мөөдактарны тургузуп турар америк-египет-израиль чаңгыс талалыг дугуржулганы пленум шиитпирлии-биле бурыу шапкан.

Пленумнуң хүлээп алган тускай медделиниде маадырлыг вьетнам улустуң чөптүг демисели-биле эн-сеткил каттыштырыгазы идерттинген. Вьетнамга удур Кыдаттың агрессиязын долузу-биле соксадырын, Вьетнамның девис-кээриндеп агрессориуң шеригларын чугаа чокка, бүгү черлерден үндүрериң, Лаоска болгаш Кампучиягга удур Пекиниңиң чөңгээлиг ходелиишкиннерин соксадырын шиитпирлии-биле негээн.

Пленумнуң резолюциязында Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиялының болгаш Совет чазактың принципиал-дыг база чайгылыш чок даштыкы политиказын, бо чалдың март 2-де Москва хоорайның Бауман соңгуулда окрутунуң соңгукчуларының мурнунга СЭКП ТК-ның Чидиглие секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Ш. Л. И. Брежневтиң чугаазында идип үндүрген даштыкы политиканы талазы-биле чаа чугула инициативаларны тайбыңның совет талалакчыларының өзиниг-биле деткип туварын илереткен.

Тайбың дээш бүгү-делегей шимчээшкининиң 30 чылын бүгү делегейге тайбыңның болгаш аймыл чок чоруктуң чедиштиниг болгаш бистиң социалистиг Төрөөн чуртувустуң күчүүн быжыглаар талазы-биле күш-ажылга чаа чедишкиннер-биле демдеглээринче тайбыңның бүгү совет талалакчыларын пленум ыыгырган.

АПРЕЛЬ 21— КОММУНИСТИГ СУББОТНИК ХҮНҮ

БИР ДЕМ-БИЛЕ

Бо чылдың апрель 21-де В. И. Ленинниң төрүттүнген хүнүнден бээр 109 чылынга турасхааткан коммунистиг субботник эрттирер дугайында Москваның мурнакчы будүрүлгелериниң ажылчыннарының эгелекчи сапалын Таңдының ажыл-ишчилери бала катан чүүлдүгүнүн деткээн, күш-ажылдың байырлалынга бир демниг киржириңе бүгү талалыг белеткениин турарлар.

Коммунистиг субботник эрттиреринің штабын СЭКП райкомунуң ийнги секретары Н. Ф. Болотов баштадыр тургускан. Совхозтарда, үлетпүр будүрүлге черлериңде, албан организацияларда болгаш школаларда субботник эрттиреринің штабтарын тургузуп, планнарын база кылыр ажылдарны тодаткан.

Ол хүн районга коммунистиг субботникке шиитизи-биле 8952 кижи киржир, ооң иштинден 7152 кижи боттарының ажылдаар черлериңе ажылдаар.

Үлетпүр будүрүлге черлериниң ажылчыннары 17 муң рубльдиг продукциязын будүрер, тудугга—10 муң рубль, а көдээ ажыл-агыйның ажылдакчылары — 11 муң рубльдиг ажылын кылырлар.

Онгу беш чылдың фондузунче 17380 рубльди шилчидер, ол болза 1978 чылда коммунистиг субботник хүнүнде ажылдаан түңнеп дыка хөй болуп турар.

«Тыва кобальт» комбинадыдан үш коллектив: энергоцех, гидрометаллургия болгаш транспорт цехтери коммунистиг субботник хүнүнде ооң мурнунда кампаң алган материалдары-биле ажылдаар.

Көдээ ажыл-агыйдан механизаторлар часкы хову ажылдарынга: шык базырыышкынынга, чер аңдарарынга, тараа чажарынга черни белеткээриңе, чер суттарарынга ажылдаарлар. Малчыннар кажаалар септелгезинге, оларның көрженин коптарарынга болгаш чаа кажаалар тудуунга, чазаг черлерин белеткээриңе ажылдаарлар.

Көдээ ажыл-агыйның дужулга станциязындан 30 ажыг механизаторлар ол хүн шык базырыр, чер суттарыр, чарын ажылдаар. Өске 30 кижи мал кажаалары коптарын, септеп ажылдаар.

«Революцияның чалбыыжы» совхозтан 35 комсомолчу-аныяктар стадион септелгезинге ажылдаар. Красноярска суттараан фермазының коллективи ол хүн фермага септелге кылып, өдек болуп, эң-не гаар ийи комплекстиг отрядты тургускан. Машина-техниканы болгаш механизаторларны оларга хуваан, быжыглаан. Часкы хову ажылдарының үезинде техниканың бедик бүдүрүкчүлүг ажылдарын хандырар, үрелиишкин ужуруудан ооң аңаа турар чоруун болдурбас дээш, дуржулгалыг механиктерден болгаш эдикчи-мастерлерден тускай звенону база тургускан.

С. БИЧЕ-ООЛ,
механизатор.

ЧАА БАЖЫҢ НЕМЕШКЕН

Кызылдың дөртү микрорайонунда калбак панельдерден эптеп кылган база бир чаа чурттарга бажыңы немешкен. Чаагайжыды туттунган од бажыңны ажыглалга киргеп дугайында актыга күрүне комиссиязы ат салган. Ук бажың Александр Григорьевич Пашковтуң удуртканы монтажниктериниң эптеп кылдыр калбак панельдерден тутканы Кызылда сескі бажыңыдыр.

Калбак панельдерден эптеп кылган эң-не баштайгы бажыңны ол-ла бригада Кызылга сес чыл мурнунда туткан. А амгы сес дугаар ыдыг бажың баштайгызының чанында кожа туттунган. Ол ийи бажыңнарны даштындан көөрге ылгалбас-даа болза, баштайгызы-биле деңнээрге, сөөлгү бажыңның панельдерин эптээниниң болгаш иштики шеверлел ажылдарын кылганының шынары дөмейлешпес. Дужулгалыг бригадир А. Г. Пашковтуң бригадазы калбак панельдерден бажың туларына бо эрткен чылдарның дургузунда мергежээн. Олар тудуг-монтаж ажылдарын дүрген болгаш эки шынардыг кылып турар апарганнар.

Ол-ла бажыңны тудуунга «Востокпромсвязьмонтаж», «Северовостокэлектромонтажтың», № 14 механизация эргелериниң болгаш оонда өске организацияларның бригадалары идепкейлиг киришкен.

Эң-не нарын хей ажылдар № 48 тудуг эргелериниң бригадаларынга оваашкан. Ук бажыңга шеверлел ажылдарын олар январьның чыкылама соок хүннеринде эгелээн. Ынчалзаа-даа штукатурлар, бызаңчылар, малярлар ажылдың темпизин бичии-даа кошкатпаан. ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутады Раиса Федоровна Григоровичниң, Тыва АССР-ниң алдарлыг тудугжулары Лидия Терентьевна Мазинаның, Мария Васильевна Сафронованың, Августа Ивановна Ельшованың болгаш Валентина Борбак-ооллуң, Нина Оюнуң бригадалары ол бажыңга сөөлгү ажылдарны кылып доосканнар.

Чаа бажыңче 129 ог-бүле кежуп киртеп.

Бистиң корр.

БӨГҮН—ГЕОЛОГТУҢ ХҮНҮ

Бөгүн Совет чуртта черниң байлааның разведчиктериниң байыралды—Геологтуң хүнүн демдеглеп турар. Совет геологтар СЭКП-ниң XXV съездиниңе шиитпирлерни амыдыралга боттандырар, чурттуң экономиктиг күчүзүн быжыглаар дээш боттарының бүгү-де арга-мергежилин, билиин берип, онгу беш чылдың планныг даадгаларын күүседириңге төлептиг үлүүн киирип турарлар.

1978 чылда Тываның геология-шинчилел экспедициязының коллективи шинчилел ажылдарының планнарын хуусаадап ийи чартык ай мурнай күүсеткен. Онгу беш чылдың дөртү чылын тыва геологтар база-ла чедишкиниг эгелээн: шинчилел ажылдарын чылдың бүү үелериндe чоруударын чедип алган.

Эрткен чылын республиканың геология экспедициязының партияларының болгаш отрядтарының аразында социалистиг чарышка Хову-Аксының И. А. Ерохин болгаш Шуйнуң В. Д. Широкушин удурткан партиялар мурнуку одуругну алзын. Ол партиялар бүгү көргүзүглер талазы-биле даадганы чүгле доолдур эвес, харыы-даа ажыр күүсеткен.

ЧУРУКТА: (солагай таладан оң талазынче). «Шуйо» партиязының отряд начальниги В. С. Костюков, улуг геофизик А. Н. Кацапов болгаш партияның начальниги, Тыва АССР-ниң алдарлыг геологу В. Д. Широкушин оларның чаа сезонуң планын чугаалажып турары. («Шуйо» партиязының дугайында репортажты ийнги арында парлаан). А. ЗАЙЦЕВТИҢ фотозу.

Кадыр-берттер, арга-зоим
Кандыг-даа чер оюп
кагбайн,
Төрөөн чуртту булуп
бүрүн
Төде чиндээн геологтар.

Козур-хорум хая-даштан,
Аккан суг дег доозундан
Ада-чуртка эртпеспи
Казып ылгаан геологтар.

Холга туткан породалар
Холумаандан ылгаттынгаш,
Уран, алдын мөңгүн болуп
Улус чонга бараан болзуп

БӨГҮН — ГЕОЛОГТУҢ ХҮНҮ

ЧЕР ИШТИНИҢ БАЙЛАКТАРЫН — ТӨРӘӘН ЧУРТКА

ШИНЧИЛЕЛДЕР, ТЫВЫГЛАР

СӘКП ТК-ның болгаш ССРӘ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң «Тыва АССР-ниң бүдүрүкчү күштерин улам хөгжүдериниң талазы-биле хемчеглер дугайында» доктаалын ёзугаар Тываның геология-шинчилел экспедициязының коллективи кол-ла кичәәнгейни ажылдап турар даг-руда бүдүрүлгелеринге херек минералдыг чиг-эт базазын калбартырынче болгаш казар байлактарлыг чаа-чаа черлерни шинчилеп тыварынче угландырып турар. Чер байлаан шинчилээр ажылдың ажыктыг чоруун улгаттырып, ажылдың шынарын экижидер дәәш, бедик техника-экономиктиг түңнелдерни чедип алыр дәәш социалистиг чарышты калбартыпшаан, тыва геологтар эрткен чылдарда эки түңнелдерни чедип алганын профессионал байырлал — Геологтуң хүнүнде демдегләәри өөрүнчүгдүр.

Сөөлгү үеде доктаамал ажылдап келген он партияларның болгаш тускайлаң 15 отрядтарның арагадан шинчилел ажылдарын эки шынарлыг, ажыктыг кылдыр чорудуп келген коллективтер әвәәш әвес. Чижә, Ю. Я. Савваның удурткан геологтары мурнунда-ла шинчилеп көрген фосфориттиң курлавырын ийи катап хөй кылдыр тыпкан. Ол черниң рудазының шынары база тергиин болганы илерәән. Геологтар В. И. Семёновтуң болгаш В. И. Забелиниң удуртканы коллективтер Ак-Сууның чес-молибден-биле байлак девискәәрин шинчиләәрин чедишкиннинг доосканы. Ол чер эң хөй байлактыг дәәрзин кылган түңнелдер бадыткан турар. Эрзин районнуң Каргы хеминиң бажындан О. А. Безруковтуң удурткан геологтары алюминий эзилдирип алыр тускай довурактыг черни тыпканнар. Ол шыкаш Хову-Аксыдан И. А. Ерохинниң удурткан бөлүүнүң кежигүннери кобальт болгаш никель-биле дыка байлак рудалыг чер каъдын тыпканы «Тыва кобальт» комбинаттың чиг-эт базазын калбартыр арганы бергей.

Республиканың совхозтарын суг-биле хандырарынга дыка таарымчалыг сес кудуктарны чер алаанның сугларын шинчилеп тып турган, өрүмнеп кылган, хүләәдип берген. Ниитизи-биле 2200 дөрбелчин метр девискәәрлерге геологтуг шинчилелдерни кылып турганының үезинде чес, ховар металлдар, молибден-биле байлактыг алдын хөй черлерни тыпкан. Ол перспективтиг черлерден ангыда ам-даа ылавылап шинчилээр девискәәрлер база бар.

1978 чыда бистиң экспедицияның техника-экономиктиг көргүзүүлери улам экижәән. Пландан ажыр 5700 погон метр черни өрүмнәән, чер иштиниң 350 погон метр уургайын каскан, чер кырының 4600 кубометр оңгарварын, 2500 погон метр оңгарны каскан. Чер өрүмнәәриниң дүргени 10 хүү бедәән болгаш дериг-хереклерниң үрелири 2 хүү әвәәжәән. Чаа техника болгаш мурнакчы технология талазы-биле чаартылгаларның болгаш чогаадылгаларның дугайында айыттынган сорулгалар күүсеттинип, оларның чамдыктарын хуусаадан эрте ажыглалга киирген. Ол бүгүнүң түңнелинде 235 мүң рубль камнаттынган. Ол дәәрге онгу беш чылдың планның даалгаларын хуусаадан эрте күүседир дәәш социалистиг чарышка хаара туттунган мүң ажыг инженерлериниң, техниктериниң, аңы-аңгы профессиялыг ажылчыннарының кызымаккай, тывынгыр күш-ажылының түңнели боон турар.

Эрткен чылдың түңнелдери-биле социалистиг чарышка Хову-Аксының партиязының, Хам-Сыра отрядының болгаш экспедицияның лабораториязының коллективтери мурнуку одуругну әәләән. П. С. Анисимовтуң болгаш В. А. Смольскийниң чер өрүмнәәр бригадалары чыл дургузунда тус-тузунда 4260 болгаш 3580 погон метрни үүгәәш, эң бедик түңнелдерни чедип алган. Ону бригадаларда күш-ажылды организастаарын экижидип, алмаз-биле өрүмнәәр арганы ажыглап турган, чедип алганын демдегләәр ужурлуг. Ооң-биле кады П. С. Анисимовтуң бригадазы Красноярскиниң геология эргелелиниң бүгү бригадаларының аразында чарышка ийиги черни әәлдәән.

Дыка хөй мурнакчылар 1978 чылдың болгаш үш чылдың-даа даалгаларын хуусаадан эрте күүседирин чедип алган. Оларның шалыпчы күш-ажылы Төрәән чурттуң бедик шанналдары, Красноярскиниң геология эргелелиниң, бистиң экспедицияның шаннал бижиктери, «1978 чылдың социалистиг чарыжының типлекчизи» деп хөрек демдектери-биле демдеглеттинген. Оларның аразында геолог В. Д. Широкушкинге Тыва АССР-ниң алдарлыг геологу деп хүндүлүг атты тывыскан. Геологтар А. Д. Топорков, геофизик М. Н. Зюзин, А. С. Кол, чоланчылар А. И. Заболин, Х. Б. Ондар, чер казыкчызы Н. С. Холмов, өрүмнекчиниң дузалакчызы В. А. Конгар, техник-спектроскопист В. С. Вотинцева, үүрмектекчи В. М. Финогентова болгаш оон-даа өскелер боттарының ажылынга бедик мергежилдиг, өскелерге үлегерлиг мурнакчылар-дыр. Бистиң экспедиция коллективи ниитизи-биле чылдың социалистиг хүлээлгелерин хуусаадан эрте —1978 чылдың декабрь 10-га чедир күүсеткен.

Республиканың чер иштиниң байлаан шинчилээринге чамдык чедишкиннер бардаа болза, ажылдың түңнелдерин улам-на экижидеринге бар турар бүгү аргаларны болгаш курлавырларны ам-даа чедир ажыглап шыдавайн турарывысты чугаалаар херек. Чижәәләәрге, чер өрүмнәәр ажылды чогуур деннелге чедир шапкынчыдары ам-даа чедип алдынмайн турарының үржүүнүн, ооң планын өрүмнәәр бригадаларның санын улгаттырып турган күүседип турар-дыр бис. Чамдык кедилиг участоктарның байлаанын хемчәәлин тодарадыры оожум боон турар. Дериг-хереклерни, транспортту ажыглаарының, материалдарны камнаарының талазы-биле ажыл кошкак. Чамдык белүктерде күш-ажылдың болгаш бүдүрүлгениң сагылга-чурумунуң деннели күүн.

Байлактыг черлер тыварының болгаш шинчилел ажылдарының түңнелдерин улам экижидер-биле СӘКП ТК-ның ноябрь (1978 ч.) Пленумунуң болгаш партияның XVII область конференциязының соонда ажылдап кылган хемчеглерни экспедицияның бүгү коллективтеринде боттандырып эгелээн. Ол дәәрге хамыктың мурнунда шинчилел ажылдарының геофизиктиг болгаш геохимиктиг аргаларын тус-тус девискәәрлерге калбаа-биле ажыглаарыдыр. 1979 чылда Тываның чөөн талакы районнарынга он ийи партиялар ажылдаар. Байлактыг рудаларының хевирлерин шинчилээрин дүргедири-биле лабораторияга чаа-чаа дериг-хереклерни тургузар.

Ростов областың, Краснодар болгаш Ставрополь крайларның мурнакчы бүдүрүлгелериниң эгелекчи саналдарын чугаалажып көргеш, республиканың геологтары, оларның 1979 чылдың даалгаларын болгаш бүгү беш чылдың планын хуусаадан эрте күүседир дәәш социалистиг чарышка киргеш, техниктериниң, аңы-аңгы профессиялыг ажылчыннарының кызымаккай, тывынгыр күш-ажылының түңнели боон турар.

И. КОРЖ,
Тываның «Хүндүлелдиг Демдәәз» орденниг геология-шинчилел экспедициязының начальниги.

ГЕОЛОГТАРНЫҢ УЛУГ ПРОГРАММАЗЫ

Амыдыралын шинчилел ажылдары-биле холбаан кижилер бар. Черниң байлактарын дилеп тывар геологтар оларга база хамааржыр. Оларның ажыл-ижиниң дугайында чер-черден чамдык медәәлерни тайылбырлап бәәрин ССРӘ-ниң геология министри Е. А. Козловскийден СӘТА-ның корреспондентизи дилээн.

БИРГИ МЕДӘӘ: «ТЮМЕНЬ. Варьеганның нефтьгаз конденсадының байлак черин шинчилээри доозулган. Ону шиңгәәдип алыры-биле ажыглакчыларга хүләәдип берген».

— СӘКП-ниң XXV съездизиниң шиитпирлерин күүседири-биле чурттуң бойдус байлактарын шиңгәәдип алырының улуг программазын геологтарның чедишкиннинг күүседип турарының чижә ол-дур. Ажылдап турар болгаш чаа ажылдап эгелээр даг-руда бүдүрүлгелериниң минерал-чиг-эт базазы онгу беш чылдың эгезинден бәәр дыка калбарган. Ажыктыг казымалдарның шыгжамырын шинчилеп тыпканы үлетпүрүнүң ону ажылдап кылып турар адырларын мурнай берген. Ам адырның ажыл-ишчилери СӘКП ТК-ның ноябрь (1978 чы) Пленумунуң шиитпирлерин болгаш Москва хоорайның Бауман соңгулда округунуң соңгукчуларының мурнунга эш Л. И. Брежневтиң чугаазында салдынган сорулгаларны боттандырар дәәш ажылдап турар.

Нефтини, газты, хөмүр-дашты, руданы дилеп тывар дәәш геологтар чурттуң соңгу чүгүнче, чөөн чүгүнче улам ыңайлап бар чоруур. Ортаакы Обьтуң нефть тывыжының районунда болгаш Тюмень областың соңгу талазында. Томск областа нефтиниң чыдар черлерин шинчилеп тыпкан. Ямал чартык ортулукта газ тывыжының чаа району тывылган.

Хөмүр-даштың амгы ажылдап турар кол бассейнинде оон курлавырларын дилеп тывар ажылдың ниити хемчәәли дыка улгаткан. Эрткен чылын ол оттулар чүүлдүң 3,6 миллиард тонна курлавырлары тодараттынган. Допбасска чылда ниити күжү 9,6 миллион тонна хөмүр-даш бәәр чаа шахталарны тудуп болур аргаларны ол бәәр. Байкал-Амур магистралында геология-шинчилел ажылдары калбарган. Честиң, коргулчуның, хөмүр-даштың болгаш өске-даа казымал байлактарның чамдык чыдар черлерин онгу беш чылдың эгезинден бәәр тодараткан. Олар—девискәәр-бүдүрүлге комплексторин тургузарынга эки перспективаларны ажыдып турар.

Минералдыг чиг-эттиг ажыглаар кара болгаш өңнүг металлургияның, үлетпүрүнүң өске-даа адырларының чиг-эт базазы быжыккан. Тудуг материалдарының чаа-чаа курлавырлары тургустунган. Чүгле эрткен чылын безин улус ажыл-агыйышка хереглеттинер казымал байлактарның 130 ажыг хевирлерин шинчилээр ажылдарны доосканы.

Чедишкиннеривис көскү, ынчалза-даа шинчилел ажылдарының ажыктыг чоруун бедидеринге курлавырларывыс ам-даа хөй.

ИИИГИ МЕДӘӘ: «АЛМА-АТА. Гидрогеологтар Т. Бупебаевтиң, Н. Мамедовтуң болгаш оларның Талды-Курган экспедициязында өөрүнүң ажылы Джунгар Алатаунуң чер ажылдыгларының өөдик үнелелин алган. Ол аныяк специалистериниң кыржилгези-биле Хоргоста чер адаанның суунун чыдар черин ажыткан. Ооң курлавырлары суггат чок 50 мүң гектар черни суттарын болур».

Кедәә ажыл-агыйга дузалаарын геологтар боттарының кол сорулгаларының бирәәзи деп санап турар.

Чер иштиниң сугларын чурттуң хөй-хөй районнарындан тыпкан. Ону шиңгәәдип алыры-биле хүләәткен. Россия Федерациязының кара хорзүүнүг зоназында, Казахстанның болгаш Ортаакы Азияның каңдаашкынныг районнарында сөөлгү чылдарда ол талазы-биле улуг ажылдар кылдынган. Кедәә ажыл-агыйның чүс-чүс мүң гектар шөлдерин суттарган. Чүгле Казахстандан чер иштиниң сугларының чыдары 14 черлерни онгу беш чылдың эгезинден бәәр ажыткан, оларның чамдыктарын ам ажыглап эгелээн. Чер иштиниң сугларын шинчилеп тыварының беш чыл планын чурттуң гидрогеологтары 4 чылда күүседирин шиитпирлээн.

Талды-Курган экспедициязының гидрогеологтары ышкаш, чурттуң хөй-хөй аныяк специалистериниң улуг отряды ол байлактарны шинчилээринде киржип турар. Олар хоочуннарның дуржулгазын ажыглап, өөренип турар. Ол адырда Социалистиг Күш-ажылдың Маадырлары, ССРӘ-ниң Күрүне шаннал ының лауреаттары, бүдүрүлгениң чаартыкчылары — он-он мурнакчылар бар. Бедик дуржулга биле чалыы назын катыышкаш, сорулгаларны чедишкиннинг күүседиринге адырның ажылдакчыларынга дузалап турар.

ҮШКҮ МЕДӘӘ: «АСТРАХАНЬ. Нефтини болгаш газты шинчилеп тыварының чаа электротехниктиг хереклерлери Каспий чоогунуң геофизиктери ажыглаан. Амгы үеге чедир-ле шинчилеттинмейн турган ханы чер иштинде ажыктыг казымалдарны күүлүг токтуг генераторларның дузазы-биле шинчилеп тып турар. Ол чаа аппаратураны ССРӘ-ниң Эртемнер академиязының эртемденнери ССРӘ-ниң Геология министерствозунуң специалистери-биле кады ажылдап кылган».

— Геология ажылдарынга өртем-техниктиг дериглеге улуг салдарлыг. Шинчилел ажылдарының чаа-чаа методтары, дериг-хереклери ажыглаттынып, космостан тыртырган чуруктарны геологтар ажыглап турар. Улус ажыл-агыйының чамдык адырларынга дөңнәәрге, бистер космостан келген медәәлерни хөй-биле ажыглап турар бис. Шинчилел ажылдарын чорударынга өө биске улуг дузалыг.

Геология албанының техниктиг хандырылгазы сөөлгү чылдарда улам экижәән. Чер казар күчүлүг техника, геофизиктиг янзы-бүрү аппаратура, лабораторлуг дериг-хереклер тыптып келген, кудуктарны казарының технологиязы чаартынган. Казымал байлактарлыг черлерни шинчилээринге математиканың методтары болгаш электронныг-саналга машиналарын калбаа-биле ажыглап турар бис.

Амгы үениң техниказын ажыглап, профессионал мергежилин улам бедитпишаан, бо чылды шалыпчы күш-ажылдың чылы болдуруп, боттарының мурнунда салдынган сорулгаларын чедишкиннинг күүседиринге геологтар бүзүрелдиг.

АЪТТАНЫРЫНГА БЕЛЕН БИС

Бистер, совет геологтар, боттарывыстың профессионал байырлалывыс—Геологтуң хүнүн демдеглеп турар-дыр бис. Бистиң чурттуң геологтары үлетпүрүнүң бүгү-ле адырларына минералдыг чиг-эт базазын улам калбартыр дугайында СӘКП-ниң XXV съездизиниң салган сорулгаларын күүседир дәәш хөй үүлдерни кылып, үре-түңнелдиг ажылдап турарлар. Олар демир болгаш хром-рудаларының, честиң, цинктиң, вольфрамның, молибденниң, бокситтериниң болгаш өске-даа байлактарның курлавырларын немештир шинчилеп тыварының үш чыл планын хуусаадан эрте күүседип, онгу беш чылдың дөртү чылының шинчилел ажылдарынче соруктуг эгелеп кирип турарлар.

Бистиң экспедицияның геологтары аңаа боттарының төлептиг үлүүн база киириш турар. Олар республиканың барык бүгү районнарында ажылдап, шинчилел ажылдарының эки түңнелдиг болгаш шынарлыг чоруу дәәш чарышты калбартып турар. Орта бистиң Ак-Хем партиязы база идепкейлиг киржип, эки көргүзүүлерни чедип ап турар. Мен бо партияда улуг геофизик боон ажылдап турар мен. Геологтуң профессиязы-солундаа, харысалгалыг, бергеда. Ол быжыг тура-соруктуг, кызымаккай кижилериниң ажылы болур. Мен бодумнуң бичиимден-не күүзәән кергежилимни чедип ап, чурттуң үнелиг эртинези—казар байлактарны шинчилээр тускай эртемниг болдум. Бистиң экспедицияда ажылдап турар хөй национадыг специалистер чаңгыс кижи дег эп-сеткилдиг ажылдап турар бис.

СӘКП-ниң болгаш Совет күрүнениң дениичи национал политиказының ачызында шаандакы кошкун араттарның ооядар, кыстары амгы үеде геологтуң нарын профессиязын чедип ап, чурттуң байлаан шинчилеп тыварынга киржир аас-кежиктиг боон турар-дыр. Бистиң экспедицияның коллективинде үндезин национадыг специалистериниң саны улам өзүп турар. Гидрогеолог С. Кыныраа, геофизик З. Сат, техник-геолог М. Сат дәәш өскелер-даа бо чылдың шинчилел сезонунче аъттанырынга белен.

А. КОЛ,
геофизик.

ШУЙДАН БАШ-ХЕМЧЕ

Бо хүннерде тыва геологтар 1979 чылдың чайгы шинчилел сезонунга белеткелди доозуп турарлар. Олар эрткен чылда партияларның болгаш отрядтарның кылган ажылдарының отчёдун дужаап, бо чылын ажылдаар черлеринче дериг-хереклерни, аъш-чем хүнезиннерин чедирип, аппаратураларны болгаш харылзаа хереклерин септеп-селип, ажылчын кадрларын четчеленп турарлар. Чүгле дәәрге үе дадаштырып келген—геологтарның шөлче үнер хуусаазы чоокшулаан.

Геолог хүнүнүң бүдүүзүнде бистер Тываның геология экспедициязының баазазынга баарывыска, шынап-ла белеткел ажылдары кидин түлүк деп чүве дораан-на каракка ийдеп болган.

Аңаа баргаш, Тываның геология-шинчилел экспедициязындан бир-ле дугаарында коммунистиг күш-ажылдың коллективи деп хүндүлүг атты чедип алган Шуй партиязының начальниги Виктор Дмитриевич Широкушин-биле ужуражып, таныштывыс.

— Виктор Дмитриевич, силерниң шинчилел партиязы эрткен чылын канчаар ажылданыл, а ол ышкаш ам сорулганар кандыгыл?

— Эрткен чылдың шинчилел ажылдарының планын хуусаадан эрте 104,3 хуу күүсеткен бис. Боттарывыстың мурнувуска тургустунган даалгаларны күүседип, черниң хөй чүүл байлактарының чыдар черлерин илередип, билдиңгир байлактарның курлавырларын тодараткан бис. Оларның аразында тудуг-каасталгага эргежок чугула мрамор, гранит, яшма, агальматолит дәәш кандыг үнелиг байлактарны чок дәәр! Ховар мателлдар-даа чыдар черлер бар-ла. Чүгле бистин партияның шинчилээн черлерин чугаалаарга ыңдыгдыр. А бүгү Тывада барык үжен хире партиялар, отрядтар болгаш белүктер ажылдап турар болгай.

Виктор Дмитриевич ынча дәәш, ооң партиязының болгаш геологтарының, ажылчыннарының барык чәәрби чыл иштинде Бай-Тайга, Мөңгүн-Тайга районнарның девискәәрлеринге ажылдап келгенин, ажылдың кайы хире үре-түңнелдиг болганын чугаалаан.

В. Д. Широкушинниң удурткан партиязында В. С. Костяковтуң удурткан отряды эрткен чылын социалистиг чарышка тиилээн. Отрядтың геологтары болгаш партияның ажылчыннары С. Кара-Сал, М. Иргит, хайгааракчы Д. Хомушку болгаш өскелер-даа үр чылда, үре-түңнелдиг ажылы дәәш үргүлчү шаннадып, мактадып келгеннер.

— Ол районнарга кылган шинчилел ажылдарының сөөлгү дөрт чылдарының отчёдун дужаадывыс—деп, ол уламчылаан.—Партияның XVII область конференциязының шиитпирлерин ёзугаар Тываның геологтары эвәәш шинчилеттинген чөөн талакы девискәәрлерге кол кичәәнгейни салып эгелээн. Ынчангам бистер бо сезондан эгелээш, Тожу районнуң Баш-Хемче чоруптар бис. Бай-Тайганың Шуйдан Тожунуң Баш-Хемче шилчииривис ол болур. Черниң байдалы-даа, агаар-бойдузу-даа онзаланчак деп чүвени билгеш, ыяк белеткеп тур бис. Хамык чүүлдер белен.

Виктор Дмитриевичиниң партиязына үргүлчү ажылдап келген улуг геофизик А. Н. Кацапов, улуг геолог В. А. Попов, техник-геолог Т. С. Широкушина, аныяк геолог А. И. Корж болгаш өскелер-даа «өзөңги кырындан Баш-Хем кайы сен дәәш хаптарынга бөлен деп чүве оларның арын-шырайындан-на илдеп болган.

Т. МОНГУШ.

ЧУРУКТАРДА: (үстүнде) улуг геолог В. А. Попов эрткен сезонда тыпкан минералының тургузуун шинчилеп олур. Аңаанда—хоочун техник-геолог Т. С. Широкушина биле аныяк специалист А. И. Корж олар белеткел ажылдарын катап-катап хынап турлар.

А. ЗАЙЦЕВТИҢ фотолары.

БАЙЫРЛЫГ ХУРАЛ

Геологтар ажыктыг казымал байлактарның улуг курлавырларын улуг ажыл-агыйынга ажыглаары-биле шинчилеп тып турарлар. Бо беш чылдың эгезинден бәәр минерал-чиг-эт базазы дыка калбарган. Байлактар казып тывар адырларның өзүлдезинин темпизинден шинчилел ажылдарының темпизи мурнап турар апарган. Чүгле эрткен чылын безин янзы-бүрү байлактарлыг 130 черлерни шинчилеп тыпкан. Оларның чамдызын үлетпүрге дамчыдыр берген.

Чер иштиниң байлаанын шинчээчилериниң профессионал байырлалы — Геологтуң хүнүнге тураскаатканы байырлыг хуралдың киржикчилери чарыштың канчаар калбарын турарының, бо адырның ажылдакчыларының улам-на эки ажылдаарынга дузалыг курлавырларны ажыглап турарының дугайын чугаалаанар. Ол хурал марттың 30-де, Москвага, Күрүненің төп концерт залынга болган. Аңаа бүдүрүлге чаартыкчылары, эртемденнер, пайысылалдың хөй-ниитизиниң төлөәлекчилери чыылганнар.

Президиумга СӘКП ТК-ның секретары В. И. Долгих, әләән хөй министерстволарның болгаш төп албан черлериниң удуртукчулары, социалистиг чарыштың мурнакчылары олурганнар.

ССРӘ-ниң геология министри Е. А. Козловский илеткел кылган.

Республиканың херээженнер

чөвүлелдеринде

УРУГЛАР ЧЫЛЫНГА

Республиканың херээженнер чөвүлелинин эдлчеглиг хураны болуп эрткен. Анаа Делегейнин уруглар чылын чедишкиннинг эрттирер талазыбиле херээженнер чөвүлелдериниң сорулгаларының дугайында илеткелди СЭКП обкомунуң херээженнер ортузунга ажыл чорудар секторунуң эргелекчиан Т. Д. Даваа кылган. Бистин республикада бо талазы-биле чорудуп турар хемчеглериниң дугайын ол чугаалаан. Тускай комиссия тургустунган. Оон даргазы — Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелинин Даргазының орлакчызы К. С. Шойгу.

Совет чаштар эң-не аас-кежиктиглер. Оларның ёзулуг хамаатылар кылдыр өзүп доругарынга, өөрениринге бүгү-ле таарымчалыг байдалдар тургустунган. Бичии уруг төрүттүнери билек ол дээш бүгү талалыг сагыш салышкын эгелээр. Бистин республикада уруглар дээш сагыш салышкын кескү черни эзлеп турар. Республиканың чурттакчы чонунуң 40 хүүзү уруглар. Ажы-төлүн кижизидилгези, өөредилгези дээш күрүнеин бүгү талалыг дузалын биске көргүзүп турар. Республикада чедимүн хире хей уругларлыг иелерге чүгле чангыс эрткен чылын безин бир мли. хире рубльди күрүнеден төлөөн. Уруглар албан черлериниң четкизин чыл келген тудум калбарып турар. Аныяк өскенниң өөредилгези, кижизидилгези дээш сагыш салышкынның улуг бооп турарын илеткелчи демдеглээн.

Делегейниң уруглар чылын чер-черге организастап эрттириниң талазы-биле планнарның болгаш кылдынып турар алыддарның дугайын ол хүнгү хуралга санал бергеннер: Тыва АССР-ниң культура министириниң орлакчызы В. В. Оскал-оол, Барын-Хемчик районунуң херээженнер чөвүлелиниң даргазы Б. М. Чигжит, Бии-Хем районунуң херээженнер чөвүлелиниң даргазы В. А. Миносян, Кызыл аъш-чем садыында херээженнер чөвүлелиниң даргазы В. И. Бахарева, ВЛКСМ обкомунуң секретары М. М. Фирсова, Бай-Хаактың амыдырал хандырылга комбинадында ажылдап турар, Ада-чурттуң Улуг дайынының киржикчизи Н. Б. Суукайның болгаш өскелер-даа таныштырганнар.

Республиканың культура албан черлери чогаадыкчы организациялар-биле кады комплекстиг планны ажылдап кылган. Хөгжүм-шин театры, филармония, уругларның музыка школалары, клубтар, библиотекалар улут ажылларны чорудар. Уругларга чаа шиилерни турган. Уруглар албан черлериниң четкизин калбартыр, бичии уругларга чем бээр кухняларны немей ажыдар, уруглар албан черлериниң, интернаттарның хей-нинти көрүлдезин организастаар, херээженнериниң ажылдаар, чурттаарынга таарымчалыг байдалдарны тургузары ышкаш айтырыглар саналдарга коя черни эзлеп турган.

Делегейниң уруглар чылынга турасказаткан республика масштабтыг хей хемчеглерин организастыг чорудар талазыбиле чүүү кылырының чугулазын база айтып турган. Уруглар фестивалынга белеткелди баш бурунгаар чорудары чугула. Уругларның дыштанылгазын, хостуг үе-шагын чөп организастап эрттириринче бүгү хей-нинти органнары сагыш салыр ужурлуг.

Делегейге быжыг тайбыңны камгалаары, чаштарга аас-кежиктиг чаш назынны хандырары ышкаш бөгүнгү чугула айтырыгларның дугайында Ада-чурттуң Улуг дайынының киржикчизи Н. Б. Суукайның саналы онзагай солун болган. Дайынның халаптыг үржүктарын карап-биле көрген ук эки турачы акы-дүнма Вьетнам черде кыдат агрессорларның дайын үүлгедиглериниге хамаарыштыр килеңнээшкинин илереткен. Республиканың бүгү херээженнериниге Тандының херээженнериниң инициативазын илередип, бо чылдың май айда бир субботникти организастааш, анаа ажылдап алган акшаны Вьетнамга дузаламчы фондузунче киирерин ол саналдаан. Хуралдың киржикчилери ук инициативаны изии-биле деткээннер.

Делегейниң уруглар чылын эртирер талазы-биле республиканың херээженнер чөвүлелиниң хемчеглерин база тускай доктаалды хуралга хүлээп ап бадылаан.

1978 чылда республиканың херээженнер чөвүлелериниң ортузунга социалистиг чарыштың түңнелин үндүрүп, тиилекчилерни илереткен. Бирги черни Улуг-Хемниң Чодураада херээженнер чөвүлели алган, хүндүлел дептеринге киир бижиткен болгаш 300 рубль-биле шаңнаткан. Ийиги черни алган Эрзинниң Мореңде херээженнер чөвүлелинге 200 рубльдің — шаңналын тывыспышаан, Хүндүлел дептеринге киир бижээн. Үшкү черни Кызылдың сүт заводунуң херээженнер чөвүлели алган, Хүндүлел дептеринге киир бижитпишаан, 100 рубль-биле шаңнаткан.

Херээженнер чөвүлелериниң активчилерин халас путёвкалар болгаш өртектиг белектер-биле шаңнагылаан.

Б. ДИРЧИН.

М. М. Попованы «Сугга дүшкеннериниң амы-тынын алганы дээш» медаль-биле шаңнаар дугайында

ТЫВА АССР-НИН ДЭЭДИ СОВЕДИНИН ПРЕЗИДИУМУНУН

ЧАРЛЫЫ

Сугга дүшкен кижиниң амы-тынын камгалап алырда маадырлыг болгаш шудургу чоруу дээш СССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң өмүнээзинден «Кызыл» аалчылар бажыңының дежурныйы Мария Максимовна Попованы «Сугга дүшкеннериниң амы-тынын алганы дээш» медаль-биле шаңнаар.

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Даргазы М. МЕНДУМЕ.

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Секретары С. КРАСНЫЙ.

Кызыл хоорай,
1979 чылдың март 27.

САЯНОГОРСКИДЕН МЕДЭЭЛЕР

Кыдат провокаторлар Даманск оргулукта бистин кызыгаар кезээвисче халдаашкын кылганындан бээр 10 чыл эрткен. Эжелекчилерге удур ол кадыг-дошкун сегиржип алышкынга бистиң чангыс чер-чуртуувус комсомолчу Владимир Рабович маадырлыы-биле өлген. Ол шериг албанынче кыйгыртырының мурунда Майна суурда автобудурулге черинге ажылдап турган. Ам суур Совединиң шиитпири-биле ол суурнуң бир кудумчузун Владимир Рабовичиниң ады-биле адаан.

Чоокта чаа Черемушки суурнуң ортумак школазынга кыдат өлүрүкчүлернин холундан өлген чангыс чер-чуртуунга турасказаткан пионер сбору болуп эрткен. Анаа 6«б» класстың пионер отряды Владимир Рабовичиниң адын эдилээр эргени чаалап алыр күзелдиин рапорттаан. Ол ышкаш В. Рабовичини чоок танныр болгаш оон-биле кады чангыс черге ажылдап чорал кижилер оон дугайында чылыг сактыышкыннарны өөреникчилерге чугаалап берген.

Сборга чүве чугаалаан пионерлер болгаш башкылар социалистиг Вьетнамче кыдат агрессорларның халдаанын буруу шаап, төрөөн чуртунуң хамаарышпас чоруу дээш, улуг улус-биле кады турган бичии вьетнамчылар-биле кезээде кадызын илереткеннер.

• • •

Черемушкиде дайынның болгаш күш-ажылдың хоочуннар чөвүлелиниң бөтидепкейи-биле Саян-Шушенск ГЭС тудуунче экскурсияны организастаан. «Бис улуг-даа, берге-даа чурттанганы эрткен бис, ынчалза-даа мындыг пүчүүт, улуг ГЭС тудуун көрбээнивис шын. Бо болза курупевистин канчаар-даа аажок күштүүн база катап бадыткап турар-дыр»—деп, келген хоочуннарның мурнундан Ада-чурттуң Улуг дайынының киржикчизи Чуралин чугаалаан.

Экскурсияның киржикчилери плотина тудуун база барын көргеннер. Олар тудугда бир дугаар ажыглалга кирген гидроагрегаттың чанынга чурукка тырттырып алганнар.

• • •

Гидротудугжуларның сууру Черемушки өзүп болгаш чаагайжып турар. Оон чурттакчыларының саны хей муң кижи.

Суурда туттунуп турар хей ада ишти чурттаар бешкаат дөрт бажыңнарның үжүнде чурттакчылар көжүп кирген. 600 олуттуг көрүкчүлер залдыг, аңгы-аңгы өнерлиг мраморлан каастап турун кылган «Энергетик» культура ордузу ажыглалга кирген. Красноярск ГЭС тудуг эргелелиниң бажыңын чаартып каастаар ажылдар база дооступ турар.

Амгы үеде тудугжулар эмнелге комплекизинде, садыг төвүнде база 4 дугаар микрорайонда уруглар садигинин тудуунда ажылдап турарлар. Эл-чегде ам-даа ажылдар хей. Бо бүгү ажылдарның чедишкининг чорудулгазы — суурнуң тудугжуларының кызымак, ажылгыр чоруунуң ачызы-дыр.

• • •

Часкы үе—суур чаагайжыдылгазынга болгаш ногаанчыдарынга шудургу ажылдаар үе болгай. Ол талазы-биле эвээш эвес ажылдар чорудар дугайын улус депутаттарының Черемушки суур Совединге көрдүнген. Красноярск ГЭС тудуунуң салбырлары, адырлары болгаш Советтиг девискээринде турар өске-даа организациялар, будурулге черлери чаагайжыдылгага идепкейлиг киржир дугайында шиитпирлерни февраль төнчүзүнде хүлээп алган.

Суурга шиитпири-биле 10600 ыяштарны, чечектерниң 60 муң чаш өзүмнерин олуртур болгаш газонларны, ногаан шөлчүгештерни кылыр. Бо бүгү ажылдарга суурнуң улуг, биче чурттакчылары шупту киржир.

А. БУЛАТОВ.

«Советская Хакасия» болгаш «Огни Саян» сөлүннарның штаттан дашкаар корр.

БӨМБУРЗЕКТИҢ СУДАЛЫ

СЭТА болгаш ПМА: КЫСКА ДЫҢНАДЫГЛАР, ТАЙЫЛБЫРЛАР

ДЕЛЕГЕЙ АМЫДЫРАЛЫНДА ЧУГУЛА БОЛУУШКУН

ПАРИЖ. (СЭТА). Франция Республиканың президентизи В. Жискар д' Эстэниң ССРЭ-же ам болур аян-чоруунга турасказаган парлалга конференциязын Елисей ордузунуң албан аайы-биле төлөлекчизи П. Юнт чоруткан. Дээди деңнелге баштайгы совет-француз ужуражышкын 1966 чылдың июньда генерал де Голльдуң ССРЭ-же аян-чоруунуң үезинде болган деп, ол сагындырган. Ам болуру онгу ужуражышкын деп, П. Юнт чугаалаан. Француз-совет чугаалажышкыннарның, чижээлээрге, Франция биле ССРЭ-ниң аразында дээди деңнелге политиктиг чугаалажышкыннарның салгалдыынын дугайын ол херечилеп турар. Ол ужуражышкын делегейниң чугула айтырыгларын, а ол ышкаш ийи таланың кады ажылдажылгазының айтырыгларын чугаалажын көөр арганы В. Жискар д' Эстэнге болгаш Л. И. Брежневке бээр.

1966 чылда генерал-де Голльдуң аян-чоруунуң соонда Л. И. Брежнев Франция Республиканың үш президентилери-биле чугаалажышкыннарны чоруткан. Ол чугаалажышкыннарның үезинде совет удуртукчу бистиң ийи чурттарыстың аразында харылзааларны улам ынай экижидери болгаш кады ажылдажылганы хөгжүдери дээш айгылыш чокка туржүп келген.

Ам болур ужуражышкын чавырлыышкынның үндезин ужур-дузазын онзалап демдеглээр болгаш чавырлыышкын биле чепсегленишкинни дүжүрер талазы-биле дээштиг депшилгениң аразында харылзааны илередир ужурлуг деп, оон ынай П. Юнт чугаалаан. Француз-совет чугаалажышкыннарга чугула черни Европага чавырлыышкын болгаш дүшкүүрлүг байдалдың зоналары хевээр арткан база дайын байдалы үнүп кээп турар делегей районнарында чавырлыышкын эвлээр.

Француз-совет чугаалажышкыннарның кол үүлдериниң бирээзи чавырлыышкын болур, ол чавырлыышкын бүгү-нинти шинчилиг болур ужурлуг. Ол дугайын 1977 чылдың июньда Рамбуйе кылган декларацияда айыткан деп, ол уламчылаан.

Хельсинкиге нинти-европейжи чөвүлел хуралды белеткээринге болгаш оон түнгел актыны хүлээп алырына Франция болгаш ССРЭ кады дузалаан деп, Елисей ордузунуң албан аайы-биле төлөлекчизи сагындыргаш, түңнел акт өзүгаар Мадридке ам болур ужуражышкынның чедишкининг болурунуң чугула кезээ францускаа-совет кады ажылдажылга болур деп адаан.

Чепсегленишкинни дүжүрер талазы-биле Женевада чугаалажышкынарга Франциянның катап киржи бергени-биле болгаш 1978 чылдың майда Франция-ның чепсегленишкинни дүжүрер талазы-биле КНО-га киргген саналдары-биле холбаштыр чепсегленишкинни дүжүрер талазы-биле чаа түүлдер кестүп келген ыдыг чугула үеле В. Жискар д' Эстэниң Москваже аян-чоруу болур деп, ол онзалап демдеглээн.

ССРЭ биле Франциянның аразында садыг-экономиктиг кады ажылдажылгага хамаарыштыр чүве чугаалаан, өөлгү он чылдың дургузунда ийи чурттуң аразында садыг солчулгазының он катап улгатканын ол сеткил ханыышкыны-биле демдеглээн. Оон нинти угланышкыны болза оон дүрген өзүлдези болур. 1977 чылда Рамбуйе 1975—1979 чылдарда ийи чурттуң аразында базан саарылгазын үш катап улгаттырарының сорулгазы салдынган. 1979 чылдың төнчүзүнге чедир ол сорулга чедип алдынар деп илегелди П. Юнт илереткен. Ол болза Москвага болур чугаалажышкыннарның база бир темазы болур.

Ийи чурттуң аразында культура талазы-биле кады ажылдажылга кайызынга-даа ажыктыг болурунга үндезилеттинген болгаш культура талазы-биле кады ажылдажылга дугайында бо чылдың январьда ат салдынган протокол-биле тодаргайлаттынып турар деп, Елисей ордузунуң албан аайы-биле төлөлекчизи демдеглээн.

Дээди деңнелге француз-совет чугаалажышкыннар болза делегей амыдыралында чугула болуушкун болур деп, түңнелинде П. Юнт онзалап айыткан.

АГРЕССОРЛАРНЫҢ ҮҮЛГЕДИИШКИННЕРИ

ХАНОЙ. (СЭТА). Вьетнам юристер эвилели медеглел кылган, Кыдаттың Вьетнамга удур агрессчи дайынны өөскүткен болгаш вьетнам девискээрге араатанзыг үүлгедиглерни кылган чагырыкчы бөлүктерин шыңгыы буруу шапкан.

Агрессорлар баскан черлериниң шуптузунга үргедээш-киннерни болгаш хүл-ыйбаны арттырган деп, медеглелде демдеглээн. Можулар төптери Лангшонну, Каобангуы, Лао-кайны база өске-даа хей-хей хоорайларны болгаш суурларны кыдат халдакчылар бүрүн үргедеп, техниканы болгаш дериг-херекселдерни, ол ышкаш ол черлериниң чурттакчыларының эт-хөреңгизин үп-теп ашарган. Эжелекчилер чер болганга миналар салып, кудуктарны болгаш ижер суг алыр өске-даа черлерни хоранган каапкан, делегей эргезиниң турза чогуур принциптерин дора көрген.

Материалдыг когаралды бүрүн эгидерин Кыдаттан негевишаан, Пекиниң дайынзырак кара-сагыштыг бодалдарынга болгаш үүлгедиглерин-ге шиитпирлиг удурланышкынын илередиринче база вьетнам улустуң чөптүг хөрөөн деткиринче бүгү делегейниң улустарын вьетнам юристер эвилели кыйгырган.

• • •

ХАНОЙ. (СЭТА). Вьетнам парлалга дыңнадыгларын ёзугаар алырга, вьетнам улустуң хайнышкынныг ажыл-ижи-биле тургустунган материал талазы-биле үнелиг бүүү үүлдерин 80 чедир хуузуи: үлетпүр бүдүрүлгелерин, чуртталга бажыңнарын, эмнелгелерин, школаларын, библиотекаларын, көвүрүглерин, орудтарын кызыгаар кавызының районнарынга кыдат агрессорар чок кылган. Дайын кыпсыкчылары кызыгаар можуларының улус ажыл-агыйын кезээ шагда мунчурадырын, Вьетнамның соңгу кызыгаар черлерин эзэн ховулар болдуларын оралдашканнар.

Чурттакчылыг пунктуларының кудумчуларын арыглаар, эң чугула заводтарны болгаш фабрикаларны катап тургузар дээш муң-муң эки-турачылар каражадаан районнарже бо хүнперде барын турар. Хозяйлиеншон, Лангшон, Лайтяу можуларда демир-оруктап болгаш автомобильдеп аргыжар орудтарны эң кыска хуусаада катап тургускан. Улус ажыл-агыйының чүс-чүс тонна чүүктерин, продуктуларын, эмнерин, мырыңай эргежок чугула бараанларын, дериг-херекселдерин ол черлерже чедирип турар.

Агрессияга таварышкан ада-чурттуларынга дуза чедирери вьетнам кижи бүрүзүнүң херээ апарган. Чуртта коммунистиг субботниктер эрттип, киргген акша-хөреңгини каражадаан чонга дуза чедиринин фондузунга киирип турар. Вьетнамның соңгу талакы можуларында школаларга кичээлдер дүрген-не эгелезин дээш школачылар өөредилге номнарын болгаш канцелярия херекселдерин чыырын организастай берген.

Ам Вьетнамның кызыгаар районнарында чуртта болгаш ажылдап турар ажылчыннарны, тараачыннарны, тудугжуларны демиселдің мурнуу шугумунуң ажыл-ишчилери — дайынчылары деп адап турар. Улус ажыл-агыйын катап тургузар болгаш кыдат реакционерлерниң чимзенишкиннерине ойтур шавыышкын бээринге база белен болур деп, партияның болгаш чазактың салган харысалгалыг сорулгаларын күүседир деп бүгү чон шиитпирлиг сорук киргеп.

(СЭТА).

Франциянның демир-оруктарның национал компаниязы «ТГВ-002» деп пассажирлер олурар турбопоездиниң шенелдезин чоруткан. Ол поезд шакта 300 километр дүрген чоруп болур.

Кейстон—СЭТА-ның фотозу.

БУРУУ ШАПКАН

НЬЮ-ЙОРК. Анголаның бот-эргезин болгаш бурунбудун девискээрлиг турарын дерзин ёзу-биле үрээн, делегейниң тайбыңынга болгаш айыыл чок чоруунга шыңгыы кыжаныышкын кылдыр, Ангола Улус Республикаже чепсектиг халдаашкыннарны соксаал чок кылып турары дээш Мурнуу-Африка Республиканың расисти ёзу-чурумун КНО-нуң Айыыл чок чорук Чөвүлели шиитпирлиг буруу шапкан.

Мурнуу-Африка Республиканың агрессиязынга хамаарыштыр Анголаның хомудалын дугайты Айыыл чок чорук Чөвүлелиниң хүлээп алган резолюциязында «Анголаже чепсектиг халдаашкын кылырынга болгаш ол чуртка байдалды үй-балай болдурарынга» таарымчалыг чер кылдыр Намибияның девискээрин Преториянның ажылдап турарын база шиитпирлиг буруу шапкан.

Ол өнчүк-чөңгээлиг үүлгедиглерин доп-дораан соксадырын Мурнуу-Африка Республикадан Айыыл чок чорук Чөвүлели негээн болгаш Анголага база «фронт кавызының» дижир өске-даа күрүнелерге боттарының камгалал күчүзүн быжыглап алырда эргежок чугула бүгүле дузаны дүрген чедиринче КНО кежигүннери бүгү күрүнелерни кыйырган.

Резолюцияның ол төлевиделин бадылап турда, АКШ-тың болгаш Англияның, Франциянның делегациялары дадагалзап олуруп калганнар.

(СЭТА).

БУУРАП ДҮЖЕР СҮЛЧЭЭ

Египет-израиль чангыс талалыг дугуржулга удурланышкынарны үүгле араб делегейде авес, харын бүгү делегейде хайныктырган. Арабтарга удур ол сүлчээни буруу шапшаан, делегейниң хей-нинтизи оон кол сорук киирикчизи — Американың Каттышкан Штаттарын каргап, килеңнеп турар. Вашингтонга ат салдынган керээ Чоокку Чөөн үүкте америк шериг-стратегтиг турштарны, барын талакы монополияларның үптекчи эргеажыктарын камгалаарының сорулгаларынга бараан болур, керээ египет ёзу-чурумунуң дүжүп берилишкинин хоойлужудуп, харын араб чурттарга удур агрессиязын уламчылаарынче Израильди күткүп турар.

Боттарының аразында бар чөрүүдээлерин хажыызынче ап октаптарынче болгаш тургустунган амгы айыылдыг байдалды шын үнелеп көөрүнче, ынчангаш арабтарның боттарының чурттап догуннаарынга кыжаныш турар америкавызырак чаа шериг эвилелинге чангыс аай фронт-биле удурланыштыр туржурунче Алжирниң «Эль-Муджахид» солуну араб чурттарны кыйгырган.

Сирияның премьер-министри М. А. аль-Халяби Дамаскыга болган массалыг митингге үүве чугаалап тура, египет президент Садаттың дүжүп берикчи хөделишкиннерин нацияның мурнунга өскерликчи чорук-тур деп адаан. Каирниң болгаш Тель-Авивтің чангыс талалыг дугуржулгазын араб улустар хүлээп көрбейн турар, ынчангаш боттарының дүрүм ёзугаар эргелерин хандырып алыр дээш демиселин уламчылаар долу шиитпирлиг деп, ол медеглээн.

ВАШИНГТОН. (СЭТА). АКШ-тың, Израильдің болгаш Египеттиң удургукчуларының аразында чардынган чангыс талалыг антарабчы керээниң киржикчилери ам Каириниң болгаш Тель-Авивтің аразында «тайбың» керээзи дижир үүвениң шериг статьяларын боттандырарынче код кичээнгейни салып, араб национал-хосталгалыг шимчээшкинге удур, АКШ-тың ол чугула стратегтиг девискээрде эргеажыктарын хандырарынче код угланган чаа шериг эвилелин Чоокку Чөөн үүкте тургузарын дүргедедир деп турар.

Египетке негеттинип турар боо-чепсектің узун дацзызын Садат АКШ-тың камгалал министри Браунга дамчыдып берген, 2 миллиард доллар нинти түнге ракеталарны, «Ф-16» дээр истребительдерни, улуг артиллерия бооларын, дайынчы корабльдерни, суг адаанга чоруур хемелерни болгаш өске-даа дайынчы техниканы Египетке бээриниң дугайында чугаа чоруп турары олдур. Ол америк чепсекти үүге садып алыксап турарының алыс утказын Садат чажырбайын турар.

Египет-биле кожа бот-эргелиг араб-күрүнеге — Ливияга ол шуут кыжаныр, «оны башкылаарынга белеңнин» медеглээн. Чангыс талалыг дугуржулганы буруу шапкан амгы багдад конференциязының киржикчилериниң адынга египет удуртукчу дерзин нүүл база чулчуруп, Египеттің саттыныкчы, өскерликчи керээзинге удурланып үнген чамдык араб чурттарның «удуртулгазынга өскерлишкиннер болуру» чадап чок-даа деп, Вашингтонга журналистерниң айтырыгларынга харылап ора медеглээн болуп турар. Египеттің алыр боо-чепсээнге бодаарга ёзулуг амгы үеним болур болгаш дыка хей саныг боо-чепсекти АКШ-тан ап турар израиль хартаачылар база коргударының болгаш кыжаварының дылы-биле чугаалап турар апарган.

ЭРТЕМДЕННЕРНИҢ АЖЫДЫЫШКЫНЫ

АКШ. Эң-не бурунгу кижи барык 4 миллион чыл бурунгаар чурттап чораан. Эфиопияга чоруткан казыышкынарның түңнелдеринге үндезилээш, америк антропологтар Д. Джохансон болгаш Т. Уайт ындыг ажыдыышкынны кылганнар. Оон элээн каш бурунгу кижилериниң сөөктерин, оон иштинде эртемденнерниң «Люси» деп адааны барык үрелбээн кижи сөөгү тывылган.

ЧУРУКТА: америк эртемденнер Д. Джохансон (солагай талазында) болгаш Т. Уайт бурунгу кижилериниң сөөктери-биле турары.

ЮПИ—СЭТА-ның фотозу.

АФГАННАРНЫҢ ЧААГАЙ ЧОРУУНГА

КАБУЛ. (СЭТА-ның корр.). 1979 чылда эгелээн Афганистанның экономиктиг хөгжүлдезиниң бирги беш чылының дургузунда чуртта хереглеп турар электроэнергияның саны беш катап өзер. Баштайгы чыл планын ёзугаар чүгле бо чылын 150 ажыг район төптерин электрижидер. Сөөлгү айларның дургузунда Бамиан, Урузган болгаш Логар можуларның төптери электрини алганнар деп, СЭТА-ның корреспондентизи-биле беседага Афганистан Демократтыг Республиканың суг курлавырларының болгаш энергетиканың министри М. М. Хашемиа дыңнаткан.

Чуртту электрификастаары—аң чугула сорулгаларның бирээзи. Ону чедишкиннинг шиитпирлэзринден үлетпүрүү, көдээ ажыл-агыйның хөгжүлдези, улустуң культуразының өзүлдези улуу-биле хамааржыр.

Ол планның чугула үүлдериниң бирээзи болза Кабул хемде хей санныг электростанцияларны чаңгыс аай энергосистемага каттыштырары, а ол ышкаш Наглу—Джелалабад аразынга 95 км хемчээлдиг электродамчыдылгазының шугумун тудары болур. Ол шугумну ажыглалга киирери Нангархар деп көдээ ажыл-агыйның улуг можуларының бирээзинге көдээ ажыл-агыйны хөгжүдеринге арганы бээр.

Амгы үеде АДР-де чер реформазын кидин түүк чорудуп турар үеде болгаш тараачыннарның бурунгуларының чүс-чүс чылдар үезинде күзеп чораан күзелин ёзугаар чүс-чүс муң тараачыннар чер ап турар үеде көдээ ажыл-агыйны хөгжүдеринге бүгү-ле болдунар үүлдерни ылыры онза чугула деп, министр чугаалаан. А ол чүл дээрге, эң-не кыска хуусаа дургузында көдээ суурларны чүгле электрификастаары эвес, харын оларны суг-биле хандырары болур. Чүгле эрткен чылын ирригация системаларын септээринге болгаш дериирингe улуг түңнүг акшаны — 20 млн. афганини чарыгдаан, ынчалза-даа ол болза ажыл-херектиң чүгле эгезидир.

АДР-ниң экономиктиг хөгжүлдезиниң чыл планында чаа объектилерниң четкизин тудары баш удур көрдүнген. Чуртту соңгу талазында суг чыыр плотинаны, магистралдыг каналды болгаш насос станциязын тудары 32 муң га тарылга шөлүн суггарарын эжижидер болгаш 50 муң га чаа черлерни немей суггарар арганы бээр. Ол тудугну өске-даа тудуглар ышкаш Совет Эвилелиниң техниктиг дузаламчызы-биле тудар.

Чуртту электрификастаары, ирригация ажылдарының программазын күүседири болза Афганистанны чүс-чүс чылдарда хожудаңгай чоруундан үндүрер, ону сайзыраңгай үлетпүрлүг болгаш бедик продуктулуг көдээ ажыл-агыйлыг күрүне болдурар сорулгалыг чазактың калбак программазының кезектериниң бирээзи болур деп, түңнелинде министр чугаалаан.

Л. БИРЮКОВ.

ШҮҮЛЕҢ ДОШКА

Часкы хүннүң хереллери бойдуспу оттуруп, кижилериниң сагыш-сеткилин безин сергедип турган дег. Артында-ла март 8-тиң байырлал хүнү. Мария Максимовна шаанда школага кады башкылап чораан эжи Антонина Федоровна Катаева-биле Кызыл чоогунда Енисей эриниге шөлээн селгүүстеп, эрткенбарганын сактып чораан-пар. Олардан шала ыракта дош кыры-биле хем кеткен кокпа орудтап үш элээдилер бар чораан.

...Бажында чорааны хенертен барып ушкан ышкаш болуп, көзүлбейн барган. Дош ойлуп, оол ыныар сүгже дүже бергенин Мария Максимовна билип каап, маңнап-ла каан. Ойулган черниң кыдыынга четпейн чораан, боданы берип, дош кырынга чыда дүшкеш, соястап чоруп каан. Дош эриниден халбактанышкан бичии оолдуң салаалары кыза берген көстүп чыткан. Аржылын баштан ушта соккаш оолче сунуп бар чорда, дош база ойлу берген. Мария Максимовнаның хөрөө сугда барган...

Сугга дүшкеш II харлыг оолду камгалап каан бөдүүн совет херээжен Мария Максимовна Попова башкы эртемниг, пенсиялай берген соонда «Кызыл» деп аалчылар бажыңында ажылдап турар. Ийиги катта чурттаар аалчыларны уаун эвес шилгедек сынныг кижи элдек-эвилең уткуп ап, өрээлдерге чедир үдеп, тамчыктыг дыштанырын күзеп казар. Ол дээрге Мария Максимовна Попова-дыр.

ХӨГЖҮМЧҮЛЕР КОНКУРУЗУ

Республиканың районларында уругларның музыка школаларының саны өзүп турары өөрүнчүг. Музыкага хандыкшылдыг уругларны ол школаларда калбаа-биле хаара тудуп турар. Хүндүскү школага өөренмишаан, олар музыка кичээлдеринге барып, ол талазы-биле билиглерни база-ла шидээдип ап турар. Оон харын уламчылап өөренип, музыка училищезинге кирер күзелдиглер хөй болгулаар.

Часкы дыштанылга үеазинде чоокта чаа найысылал Кызылга уругларның музыка школаларының өөреникчилериниң көрүлде-конкурузу бооп эрткен. Аңаа он ажыг школалардан 34 өөреникчи киришкен. Олар колдуунда-ла хөгжүм хөрекселдеринге ойнап маргышканнар. Бирги черни 5-ки классчылардан Таня Бахаева (Кызыл), ийиги черни Оля Стручкова (Ак-Довурак) биле Урана Донгак (Чадаана) тус-тузунда алгылааш, шаңнап-мактаткынар. Алдыгы классчылардан бирги черни Света Чернышёва (Көк-Тей), чедиги классчылардан бирги черни Наташа Белогорская (Кызыл), ийиги черни Лева Блюш (Кызыл), үшкү черни Наташа Кутовская (Сарыг-Сеп) олар алган. Олар база-ла шаңнап-мактаткылаан.

ЧУРУКТАРДА: конкурстуң тиилекчилери болгаш олардың эң эки күүседикчилериниң бирээзи фортепианода ойнап ор.

М. НОРБУНУҢ фотолары.

СОЛУН КЕЖЭЭЛЕР

Бай-Тайга районда «Тээли» совхозтуң Кызыл-Даг салбырында пятница болгаш суббота хүннеринде ол черниң көдээ клубунга кежээлер эрттирери чаңчыл болган.

Чоокта чаа бир ындыг кежээге «Хоочуннарның ажылнажын—аныяктарга» деп темалыг плеткелди кыгланнар чөвүлелиниң даргазы О. Д. Ойдуп кылган. Илеткелчи төрээн булуңунуң каракка көзүлдүр сайзыралдарынга тодаргай доктааган.

Болган илеткелдиң талазыбиле күш-ажылдың хоочуннары Маадыр-ие К. Сүге-Маадыр, Х. Кочаа, М. Чүлдүм олар санал бергеннер. Ылаңгыя Х. Артаа араттар аттылары-биле кадыг черни аңдарып, тараа тарып чораанының берге чылдарын аныяктарга тодаргай чугаалап берген.

Салбырда комсомол организациязының секретары С. Соонам хоочуннарның чагыларын хүлээп алганының дугайында харыы сөс чугаалааш, кыгланнарга өөрүп четтиргенин илергейлээн.

Түңнелинде № 5 агитквартираның концертин чыылганнар сонуургап көргеп.

К. ХЕРТЕК.

«ТРАКТОР» ОПЕРАЦИЯ

Чурттуң хөй-хөй районнарында часкы хову ажылдары эгелээн. Чүс-чүс муң трактолар тараа шөлдеринче үнеринге белен. Көдээ ажылагайның боду шимчээр дыка хөй машиналарын бо хүннерде оруктардан көрүп болур апарган.

Оларның шуптузу-ла тергиин эки байдалдыг эвес бооп турары харааданчыг. Оларның чамдыктарының дашты-кы чыруктары приборлары ажыддавае, өскелериниң тормозтарын, кожар тергелерин септезе чогуур. Чамдык ажыл-агыйлар оларны башкарарын чолаачылаар эрге чок — шынзылга албаан кижилерге чөпшээрей бергилээр. Бо бүгүнүң уржуундан орукка озал-ондакты болдуруп, а чамдыкта харын улуг үреліштиннер болурунга чедиррер.

Чогум-на ооң ужурундан апрельдиң 1-ден 30-ге чедир бүгү чуртка «Трактор» деп аттыг операция-хыналданы чорударын шиитпирлээн. Ооң чоруп турарының үезинде көдээ черлериң оруктарынга шимчээшкиниң аймыл чок болурун хандыраар сорулгаже утланган хөй-хөй хемчеглерни ап чорудар. Кол-ла кичээнгейни тракторларның техниктиг байдалынче салыр ужурлуг. Ол ажылды КАИ-биле кады Күрүнениң көдээ ажылагайының техниктиг хайгаарал чери кылып чорудар апаар.

Эң ылаңгыя эзирик чолаачының башкарган машиназы азы чолаачылаар эрге дугайында шынзылгазы чок трактористер оруктарга онза айыылдыг болуп турар. Ол дээрге, техниканы контроль-хыналда чокка ажыглаарының түңнели бооп турар. «Трактор» деп операцияның үезинде бүгү-ле ажыл-агыйлар транспорт херекселдериниң турар черлерин хайгаарал-таңнылдыг болдурар ужурлуг.

Хөй-ниитиниң постулары орукка транспорттуң озал-ондактыг таварылгаларын баш удур болдурбазының талазы-биле КАИ ажылдакчыларынга улуг дузаны көргүзүп болур. Бо хүннерде орукка шимчээшкиниң дүрүмүн сагыырын, кижилерни, бирги эзлчегде уруг-дарыгны өөртүрүп канчаар организастаанын хынаарының хемчеглери айыттынган.

Операцияның сорулгаларынга колхозтарга болгаш совхозтарга автомотога хандыкшылдыгларның ниитилелиниң чаа-чаа организацияларын тургузары база кирип турар.

ССРЭ-ниң Көдээ ажылагай министерствозу, ССРЭ-ниң Сельхозтехника Куркомитединиң, ССРЭ-ниң Мелиорация болгаш суг ажыл-агай министерствозунуң ажылдакчылары иштики херектер-органнары-биле кады «Трактор» деп операцияны эрттиреринге дорт киржир. Чүгле ниити күш-биле оруктарга үреліштиннерни, озал-ондактыг таварылгаларны эвээжедирин чедип ап болуру билдиңгир.

О. БОНЦОВА,
ССРЭ-ниң ИХМ-ниң КАИ-зиниң кол эргелелиниң ажылдакчызы.

агаар

Бүгүн республикага шоккар булуттаар, кааң агаар болур. Агаарның температуразы 2—7 градус чылыг, чамдык черлерге — 0—5 градус соор. Хаттың күжү секундада 3—8 метр. Кызылга база-ла булуттарлыг, 2—4 градус чылыг агаар болур. Хаттың күжү секундада 3—8 метр.

ОЙНАЙ-СЫЛДАЙ ААРАК

«КРОКОДИЛ» ДУЗАЛАШКАН

Телефон дазжап келди. Тудуп алдым.

— «Крокодилдиң» редакциязы бе?

— Йе—дидим.

— Хомудалым бар. Бистиң кузнаевыста чунар-демир суу шалаже дамдылап туруп берди. Ол дугайында фельстондан бижип көрүңерем.

— Бажыңнар эргелелиндеи слесарь чаладыңар бе?—деп айтырдым.

— Чок.

— Чалап көрүңер — деп, сүмеледим.

Чартык шак хире ye эрткенде, телефон катап долгап келди.

— «Крокодилдиң» редакциязы бе?

— Йе — дидим.

— Ам база-ла дамдылап турар суг ужурунда долгап тур мен.

— Слесарь чаладыңар бе?

— Йе. Кончуг-ла арга-дуржулгалыг, мерген, сазынзыр улус-тур силер. Силерниң сүмеңер өзүгаар слесарьны чаладым, ол чедип келгеш септеп кагды. Ам бичии-даа дамды душпейн тур—деп өөрушкулуг чугаалады.

«Крокодил» чокта слесарь кый деп шыдаваазы ол ирги бе?

ДҮНЕКИ ЧУГАА

Бичии столдуң кырынга ийи шаажаң аяк турган. Ооң эзлери таваар хөөрежип органнар.

— Николай Иванович, кофеңерге каш борбак чигир каан бээйн?

— Ийи болза-ла ажырбас, Наташа.

Өрээлдиң улуг сайылгаанык өжүрүпкен, а стол лампазының бүлүртүң чырыы хып турган. Ол чырыкка бо ийи кижиниң аразында нагы-харының ылгалы эскертинмес.

— Ам-даа бот-өөредилгебиле өөренмишаан силер бе?

— Йе, ажылдавышаан өөренирге берге-ле-дир. Ооң кадында ашаам база өске кадайже чоруй барган.

Кезек ыыт чок органнар.

— Ажырбас, амыдырал черле кайгамчык болгай — дээш, эр кижи хүлүмзүрээн. Хана шагы дыңзыг медээлээн.

— Дүнекиниң ийи шак чеде берди, уйгум кээрин, Наташа, черле маңаа хонар аргам чок бе?

— Чок. Бо шиитпирлээнивис айтыргже ам катап кирбээли, чүрек аарычыг ышкажыл — деп, Наташа дилээн.

Эр кижи улуг тынгаш, кара портфелин алгаш, чоогунда вокзалче базып чорупкан. Гостиницаның дежурный администратору боганыңар кижизинге безин хөй орун тыппаан, бир-ле албан черниңиз ажылдакчылары хөй-хүн хуралдааш, хамык өрээлдерни эзелеп алган чүве-бир.

Мануил СЕМЕНОВ.

КЫСКАЗЫ-БИЛЕ

— Француз дылды өөренири берге бе?—деп, Гейнеден бир хөрээжен айтыргаан.

Биреэзи:

— Берге чүү боор ышда, анаа-га немец сестрениң орнунга француз сестер ажыглап чугаалаар ол-ла-дыр — деп, кыска болгаш дорт харылаан.

* * *

— Маңа хүүда библиотекада орус литератураның кайгамчык байлак номнары барын эскердиң бе, эш?

— Йе, эскердим: ажыттынмаан байлактар ол-ла чорду харын.

ДЫШТАНЫР ХҮН

Дырдыраның кадайы улуг-хүнде базаарже маңнап чоруткан, а Дырдыра үжен хире минута иштинде орунунга аңдарлып-дүндерлип, эзеп, көстүп-херлип чыткан. Оон ол хөглүү сүрүгей тура халаап, зарядка кылып эгелээн. Кадайы базаардан ийи сумкага картошка, морковь, согуна, тоорук, хаван эзди эжелген. Дырдыра шалага бежен катап олура дүжүп кожаңгырлаан. Кадайы дашкаар үнүп, чадыгларны болгаш хевистерни кактап, аштап-арыглап эжелген. Дырдыра буттарын ыргартпайн, хөндүре баскан хевээр тура, шалага холдарын алдан катап дээскен. Кадайы орун-дожектерни эткилээш, өрээлдер иштин аштап-арыглай тыртып каан. Дырдыра ол аразында чеден катап балдырга олура дүжүп, зарядканың бир хевирин күүсеткен. Кадайы кухнаның соңгазын чүлгүп аитап турда, Дырдыра шалага чыдыпкаш, буттарын, холдарын сезен катап өрү-куду дырбаңнаткан. Кадайы идик-хеп чүп турда, Дырдыра оң болгаш солагай буттары-биле чаңгыс черге тозан катап кожаңгырлаан. Кадайы чунар болгаш хеп чүүр черлерни аштап турда, Дырдыра ийи пудтуң шоюн хол бажында үүс катап өрү көдүргүдээн. Кадайы чем кылып эгелен турда, Дырдыра спорт-чу чуга, чиик чүвүрүн кедипкеш, дашкаар үне халаап, чоогунда бир дескиперге-ле 800 метр шөлдү каш катап эртий маңнаан. Кадайы эртенги чем кылып белеткен турда, Дырдыра баштай ыыг, ооң соогда соок сутта чуган. Кадайы столга аъш-чемни делген салып турда, Дырдыра спортчу маршты сыгырып ырлавышаан, бажын дыранып-дыранып аъш-чемниг столга барып олуруп алган.

— Бир черже барып селгүүстээр бис бе?— деп, кадайы айтырган.

— Бодаар-сактыр чүвен-не селгүүстээшкин ийин сээн! Арып-доруттум! Неделя дургузунда, шары ышкаш, могаңшылаң турупторум. Оода улуг-хүнде бажыңымга дышканын алыйн!—деп, Дырдыра ыпак, улуг дазыл таваан бодунче чоокшуладыр тыртпыннаан, химиренген.

В. ЧЕШИГА.

телевидение

АПРЕЛЬ 1-ДЕ

МОСКВАДАН

10.00—«Ye». Информастыг программа. 10.40— «Зарядкага чыскаалыңар!» 11.05— «Будильник». 11.35— «Совет Эвилелинге бараан бооп тур мен!» 12.35—«Тоол аалдан келген». «Золушка». Уран-чечен телефильм. 14.05—«Көдээге дамчыдылга». 15.05— «Музыкалыг киоск». Дамчыдылганы Э. Беляева чорудар. 15.35—А. Линдгрен— «Бичии оол болгаш дээвир адаанда чурттап турар Карлсон». Москваның сатира театрының фильм-шиилери. 17.05—«Мээң ак бажыңымга кир». Совет хөрөөженнерге турскааган бөлүктен документалдыг телефильмниң баштайгы көргүзүү. 17.25— «Бүгүн—геологтар хүнү». ССРЭ-ниң геология министри, Ленинчи шаңналдың лауреады, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутады Е. А. Козловскийниң чугаазы. 17.40— «Силериң чагааларыңар-биле». Геологтар хүнүнге музыкалыг программа. 18.25—«Кино аян-чоруктар клуву». Дамчыдылганы Ю. А. Сенкевич чорудар. 19.30—«Делегей байдалы». 20.15—«Цирк арена.зында». 20.40 — Останкинонуң концерт студиязында чогаалчы С. Михайловский-биле ужуражылышкын. 22.30—«Ye». Информастыг программа. 23.05—«Москау ньюс» солуннуң шаңналы дээш спорттуг гимнастика талазы-биле делегей маргылдаазы. Хөрөөженнер. 23.50—00.40— П. И. Чайковскийниң чогаалдарындан концерт, Төңгенде—медээлер.

АПРЕЛЬ 2-ДЕН 8-КЕ ЧЕДИР

Понедельник

АПРЕЛЬ 2-ДЕ
БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

10.00—«Ye». Информастыг программа. 10.40 — Эртенги гимнастика. 11.05— «Номчугаш неделязы». 11.50—«Ыяш өөзүнде от». Уран-чечен телефильм. 12.20—«Билдингир-даа бол, элдептиг». Дамчыдылганы профессор С. П. Капица чорудар. 13.20 — Абхазияның үлегерлиг ниитиниң ырызының концерти. 13.55—Медээлер. 14.05—16.00 — Чапсар. 16.00—Медээлер. 16.15—«Польша — өңнүктер чурту». Кинопанорама. 16.55 — «Чурагачы». Тележурнал. Совет Эвилелиниң Маадыры, ССРЭ-ниң ужудукчу-космонавтызы Ю. Н. Глазков киржир. 17.40 — «Литературалыг номчулга». Л. Сейфулина — «Чагаа».

КЫЗЫЛДАН

18.05—«Аныяк ленинчилер». Дамчыдылга. 18.35 — Телемедээлер. 18.50 — «Хамааты камгалалының билиглерин — кижи бүрүзүнге». Дамчыдылга. 19.10 — Телемедээлер.

МОСКВАДАН

19.20 — «Беш чыл. Дөртү чыл». Жодинск болгаш Рузаевканың дааранылга — трикотаж фабрикаларының төлевилед күчүлерин шиңгээдип алганының дугайында. 20.00 — «Москоу ньюс» солуннуң шаңналы дээш спортчу гимнастика талазы-биле делегей маргылдаазы. В. И. Ленин аттыг Төп стадионнуң Спорт ордузунда дамчыдылга. 20.30 — «Сеңээ ынак мен, амыдырал». Э. Колмановскийниң ырлары. 21.20 — «Строговтар». Хөй сериялыг уран-чечен телефильм. 1-ги сериязы. 22.30—«Ye». Информастыг программа. 23.05—00.45 — Футбол талазы-биле ССРЭ-ниң чемпионады. «Шахтер» (Донецк)—«Спартак» (Москва). Донецкиден дамчыдылга. Төңгенде—медээлер.

ИЙИГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

18.05 —«Алдын шайба» клубунуң шаңналыңга». 18.50 — «Кино көрүкчүзүнүң эдериг-чизи». Дамчыдылганы кинорежиссер С. Дружинина чорудар.

КЫЗЫЛДАН

19.20—Чарлалдар. 19.25 — «Таакпы хаанының хөөртен белээ». Документалдыг фильм. 19.45—«Чонуң уран чүүлү». Дамчыдылга. 20.00—21.20 — «Мээң салгалым». Телешин. 1-ги сериязы.

Вторник

АПРЕЛЬ 3-ТЕ
БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

10.00— «Ye». Информастыг программа. 10.40 — Эртенги гимнастика. 11.05 — «Театр». С. Моэмниң романы үзүгаар уран-чечен телефильм. 1-ги болгаш 2-ги сериялары. 13.20—РСФСР-ниң уран чүүлүнүң алдарлыг ажылдакчызы А. Сурков ойнаар. 13.45 —Медээлер. 13.55—16.00—Чапсар. 16.00—Медээлер. 16.20 —Бирги беш чылдың юбилейинге. Документалдыг телефильмнер программазы: «Дарганнар черден үш кижи», «Шахтёржү үш чүс чыл». 17.20 — «Томь кырында ыр». Бот-тывынгыр уран чүүл киржикчилериниң концерти. Кемероводан дамчыдылга. 17.35 — «Бистиң садывыс».

КЫЗЫЛДАН

18.05 — «Сылдыс ч ы г а ш», уругларга программа. 18.25 — Телемедээлер. 18.40 — «Ажыктыг чорук болгаш шынар дээш». Дамчыдылга. 19.10 — Телемедээлер.

МОСКВАДАН

19.20—«Ээулуг оолдар». 20.00—«Чурук бүрүзүнде — хүн». 20.15—«Бүгүн делегейде». 20.30 П. Чайковскийниң романсларын РСФСР-ниң улустуң артизи В. Левко күүседир. 20.50 — «Кижи болгаш хоойлу». Дамчыдылганы юридиктиг эртемперниң доктору, профессор М. М. Бабаев чорудар. 21.25—«Строговтар». Хөй сериялыг уран-чечен телефильм. 2-ги сериязы. 22.30 —«Ye». Информастыг программа. 23.00—01.10 — Польша Улус Республиканың культура хүннерин ССРЭ-де ажытканы. Кремльдиң Съездилер ордузундан дамчыдылга. Төңгенде — медээлер.

ИЙИГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

18.05—«Катап тургузуушкун үезиниң уран чүүлү». 18.35 — Суг полозунуң талазы-биле ССРЭ-ниң чемпионады. ШДФ-ниң ТСК — «Динамо». (Москва). Киевтен дамчыдылга.

КЫЗЫЛДАН

19.20—Чарлалдар. 19.25 — 21.00 — «Мээң салгалым». Телешин. 2-ги сериязы.

Среда

АПРЕЛЬ 4-ТЕ
БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

10.00—«Ye». Информастыг программа. 10.40 — Эртенги гимнастика. 11.05 — «Эдлепейлиг чүүлдер». Мультфильм. 11.15—«Строговтар». Хөй сериялыг уран-чечен телефильм. 1-ги сериязы. 12.20—«Кино аян-чоруктар клуву». Дамчыдылганы Ю. А. Сенкевич чорудар. 13.20 —Тюменьниң нефтичилериниң бот-тывынгыр уран чүүлүнүң концерти. 13.40 — Медээлер. 13.50—16.00—Чапсар. 16.00—Медээлер. 16.20—«Көдээниң ажыл хүннери». Киноп рограмма: «Сөзүнге шынчы чорук», «Салгакчылар», «Бригадир Найни Маматкадыров», «Көдээ библиотекарь» — 17.20—«А. Афиногеновтуң чогаадылгазы». Төрүттүнген хүнүнден бээр 75 харлаанынга.

КЫЗЫЛДАН

18.05—«Кел чыдыр бе?!». Мультфильм. 18.15—Телемедээлер. 18.30—«Азияның төвүнде». Дамчыдылга. 19.10 — Телемедээлер. 19.20 —Чарлалдар.

МОСКВАДАН

19.30—«Эртемниң чеиишкиннери». 20.00—«Хөглүг нөталар» 20.15—«Бүгүн делегейде». 20.30—Венгрияның национал байырлалы—фашист эжелекчилерден хостаанының хүүнүнге. Венгр Улус Республиканың телевидениезиниң программазы. 22.30—«Ye». Информастыг программа. 23.05—«Гренада». М. Светловтуң чогаалдарындан шин. Күүседикчилери — Күрүвениң А. В. Луначарский аттыг театр уран чүүлүнүң институтунуң студентилери. 00.05—00.40— «Гагра — Пицунда». Документалдыг телефильм. Төңгенде — медээлер.

ИЙИГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

18.05—«Москва комсомолунуң ажыл-керектери». 18.35—Ф. Лист. «Тассо». Симфониялыг поэма. Москваның күрүне филармониязының Үлегерлиг симфония оркестри күүседир. Дирижёр — РСФСР-ниң улустуң артизи Ю. Симонов. 19.00— «Харыылаңар, горнистер!»

КЫЗЫЛДАН

19.30—«Ак дача». Документалдыг телефильм. 20.10—20.45 — «Улустуң оглу». Телефильм.

Четверг

АПРЕЛЬ 5-ТЕ
БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

10.00—«Ye». Информастыг программа. 10.40 — Эртенги гимнастика. 11.05 — «Харыылаңар, горнистер!». 11.35 — «Строговтар». Хөй сериялыг уран-чечен телефильм. 2-ги сериязы. 12.40—«Ээулуг оолдар». 13.20 — Совет композиторларның музыказы. 13.50—Медээлер. 14.00 — 16.00 —Чапсар. 16.00—Медээлер. 16.20—«Доспес кижилер». Документалдыг телефильм. 17.20—Ц. Франк. Оркестр биле фортепианога симфония вариациялары. 17.40—«Орус чугаа».

КЫЗЫЛДАН

18.10—Телемедээлер. 18.25 «Сээң бажың чоогунда участогуң». Дамчыдылга. 18.40 — «Шын болгаш меге». Документалдыг фильм. 19.00—«Кадыкшыл кижи бүрүзүнүң байлаа». Дамчыдылга. 19.20—Телемедээлер.

МОСКВАДАН

19.30—«Миллионнарның ленинчи университеди». Хөгжүл орар чурттарның экономиказының айтырыглары. 20.00—«Уругларга шүлүктер». 20.15—«Бүгүн делегейде». 20.30—Күрүвениң Тадеуш Сыгетиньский аттыг улустуң «Мазовше» ыр болгаш танцы ансамблиниң концерти. 21.00— «Кара хөрөүнүг эвес черниң базымнары». Документалдыг фильм. 21.20 — «Строговтар». Хөй сериялыг уран-чечен телефильм. 3-кү сериязы. 22.30—«Ye». Информастыг программа. 23.05—00.35—Улуг симфония оркестриниң шагы. Программада—П. Чайковскийниң ийиги симфониязы. Дирижеру—РСФСР-ниң улустуң артизи В. Федосеев. Дамчыдылга чогаалчы Ю. Нагибин киржир. Төңгенде—медээлер.

ИЙИГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

18.10—«Эфиопияның автотравы». Документалдыг телефильм. 19.00—«Ужук-ла, бистиң ырывыс».

КЫЗЫЛДАН

19.30—«Молодежная кудумчуңуң ынакшыл хониксалы». Телефильм. 19.50—21.15— «Автомобильден кичээн». Кинокомедия.

Пятница

АПРЕЛЬ 6-ДА
БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

10.00—«Ye». Информастыг программа. 10.40—Эртенги гимнастика. 11.05—«Уругларга аңнар дугайында». Ленинградтан дамчыдылга. 11.35—«Строговтар». Хөй сериялыг уран-чечен телефильм. 3-кү сериязы. 12.40— «ССРЭ-ниң улустарының ырлары болгаш танцылары». 13.20— Медээлер. 13.30—16.00—Чапсар. 16.00— Медээлер. 16.20—«Сээң күш-ажылың—сээң бедиңе». Киноп рограмма: «Ажылчы атом», «Кичээнгей—довуңчүк», «Дилээшкин». 17.05—«Шыдыраа школазы». Разрядтыглар клазы. Оюнвуң ортузу. Дамчыдылганы делегей гроссмейстери А. А. Котов чорудар. 17.35—«Фридерик Шопен». 18.20— «Найырал фестивалы». Совет болгаш фин аныяктарның ужуражылышкынының дугайында.

КЫЗЫЛДАН

18.50—«Хенгигбей». Уругларга дамчыдылга. 19.10—Телемедээлер. 19.25—Документалдыг фильмнер программазы: «Маскарад төңгеи», «Адын чажырар кижиниң бууразшкыны», «Хопчуңуң хөрээ». 19.55—«Тыва неделя». Информастыг программа. 20.10—Чарлалдар.

МОСКВАДАН

20.15—«Бүгүн делегейде». 20.30—В. Ивко ойнаар. 20.50—«НАТО: Легенда болгаш боттуг үүн». 21.25—«Строговтар». Хөй сериялыг уран-чечен телефильм. 4-кү сериязы. 22.30—«Ye». Информастыг программа. 23.05 — «Уран чүүлүңүң ийбичи күжү». Телефильм. 00.10—00.50 — «Анна Герман ырлаар». Төңгенде—медээлер.

ИЙГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

18.50—«Хөглүг старттар». 19.35—«Москва болгаш москвачылар». 20.05—«Бичии огородчулар». Мультфильм.

КЫЗЫЛДАН

20.15—«Кижи бүрүзүнүң кадыкшылы—бүгүдениң байлаа». Дамчыдылга. 20.45—21.15—«Уругларның ырлары». Фильм-концерт.

Суббота

АПРЕЛЬ 7-ДЕ
БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

10.00—«Ye». Информастыг программа. 10.40—Эртенги гимнастика. 11.05—«Буратиновуң делгелгеш». 11.35—«Строговтар». Хөй сериялыг уран-чечен телефильм. 4-кү сериязы. 12.40—«Силерге, аалиелер». 13.10—«Бүгүн делегейде». 13.25—«Эртенги почта». Музыкалыг программа. 13.55—«Литературалыг номчулгалар». А. Мицкевич—Сонеттер. 14.30—«Спортлото» тиражы. 14.45—«Бистиң крайывыс». Сибирь болгаш: Ыраккы Чөөн чүк дугайында киноп рограмма. Дамчыдылганы-чогаалчы В. Поволяев чорудар. 15.45—«Кадыкшыл». Эртемтайыңбырлалдыг программа. Бүгү-делегейниң кадыкшылы хүнүнге. Дамчыдылганы эмчи Ю. В. Белянчикова чорудар. 16.30—«Төп телевиденениң эфиранында эң баштай». «Космоска улуг аян-чорук». Уран-чечен телефильм. 17.35—«Чеңээш». Улусчу чогаадылганың телепрограммаларының 3-кү делегей фестивалы. Вьетнам Социалистиг Республика. 18.00—«Дириг амыдыраан дугайында». Дамчыдылганы Н. Н. Дроздов чорудар. 19.00—Мультфильмнер программазы: «Үнелиг чүүлдерже дүлгүүр», «Циркте хаван оглу», «Хар кижижигеш». 19.30—«Аа-ла-тар». «Кезеңче». «Бизнес делегейинде» бөлүктен документалдыг фильм. 20.05—«Силериң чагааларыңар-биле». Чурттуң агаарга удур камгалал шериглериниң хүнүнге музыкалыг программа. 21.15—С. Флешарова-Мускат—«Адазы». Телешин. 22.30—«Ye». Информастыг программа. 23.05—01.15—«Даш чечек». С. Прокофьевтиң баледи. ССР Эвилелиниң Күрүнениң үлегерлиг Улуг театры турускан. Төңгенде—медээлер.

Воскресенье

АПРЕЛЬ 8-ТЕ
БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

10.00—«Ye». Информастыг программа. 10.40—«Зарядкага чыскаалыңар!» 11.00 — «Будильник». 11.30—«Ынанымыкыннар старттары». Документалдыг телефильм. 11.45 — «Совет Эвилелинге бараан бооп тур мен!» 12.45—«Тоол аалдан келген». «Кызыл болгаш кара даштар». Уран-чечен телефильмниң баштайгы көргүзүү. Эге состу РСФСР-ниң улустуң артизи В. М. Леонтьева чугаалаар. 13.30—«Музыкалыг киоск». Дамчыдылганы Э. Беляева чорудар. 14.00 —«Көдээге дамчыдылга». 15.00 «Театр шиилери». А. Федро — «Даңгыналар болгаш гусарлар». Күрүнениң Евгений Вахтангов аттыг үлегерлиг театрынын фильм-шиилери. 17.15 — «Бүгүн—Чурттуң агаарга удур камгалал шериглериниң хүнү». Чурттуң агаарга удур камгалал шериглериниң кол командылакчызы, ССРЭ-ниң камгалал министриниң орадакчызы Совет Эвилелиниң Маадыры, ужар чүүлүң Маршалы А. И. Колдуновтуң чугаазы. 17.30—Чурттуң агаарга удур камгалал шериглериниң хүнүнге турасказаткан концерт. 18.15—«Кино аян-чоруктар клуву». Дамчыдылганы Ю. А. Сенкевич чорудар. 19.00 — «Көдээ хөрөөженнерге башкы». Совет хөрөөженнерге турасказаткан бөлүктен документалдыг телефильмниң баштайгы көргүзүү. 19.30—«Делегей байдалы». 20.15—Мультфильмнер программазы; «Саваң бугажыгаш», «Өөреттинмээн кижилер». 20.45—«Дашты-кы аалчылар Совет Эвилелиниң дугайында». 21.05 — Е. Образцованың, Н. Сорокинаның, А. Годуновтуң ССР Эвилелиниң Күрүнениң үлегерлиг симфония оркестриниң. «Береска» хореография ансамблиниң, орус улустуң М. Пятницкий аттыг ниитиниң ырызының, Украин ССР-ниң П. Бирский аттыг улус танцызының ансамблиниң, Сибирь танцызының Красноярск ансамблиниң, Дагестан АССР-ниң танцының «Лезгинка» ансамблиниң, улус музыказының «Флуераш» оркестриниң, Р. Рымбаевадың, Я. Поаладының, С. Ротарупуң, М. Боярскийниң, А. Пугачеваның болгаш оскелериниң-даа күүжедгеи-биле концерт. 22.30 — «Ye». Информастыг программа. 23.05—«Уран чүүл мастерлери». ССРЭ-ниң улустуң артизи В. Меркурьев. Ленинградтан дамчыдылга. 00.15—00.50—«Экскурсия». Эртемтайыңбырлалдыг фильм. Төңгенде—медээлер.

Редактор В. С. ШАРАВИН

«Частың дулгээзини». С-Б. Уйнукэйниң чуруктары.

КИНО

АПРЕЛЬ 1-ДЕ

«НАЙЫРАЛ»: «Сапыктыг динстиң делегей долгандыр аян-чоруу» 9.30, «Чер кырында не» 11.20, 13.10, 15.00, «Бүгү чүве аайлашкан кижи» 16.50, 18.40, 20.50 шактарда.

«ПИОНЕР»: «Мультчыыныды». «Адыр, мана!» 9.00, 12.05, 15.10, «Күскү коңгалар» 10.25, 13.30, «Хөөредиг» 16.40, 18.30, 20.50 шактарда.

«ВОСТОК»: «Робинзон Крузоның амыдыралы болгаш кайгамчык ужуралдары» 11.00, 13.00, «Динозавр дугайында легенда» 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

АПРЕЛЬ 2-ДЕ

«НАЙЫРАЛ»: «Ырлан чоруур хөрөөжен» 10.00, 11.45, 13.30, 15.15, 17.00, 18.45, 20.50 шактарда.

«ПИОНЕР»: «Киночыыныды» 9.30, «Чер кырында не» 11.00, 13.30, 15.15, 17.00, 18.45, 20.30 шактарда.

«ВОСТОК»: «Күскү коңгалар» 15.00, «Ыдыызының дугайында херечилел» 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Хөөредиг» 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

Редакцианың адреси: Кызыл, Щетинкин-Кравченко кудумчузу, бажыр № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: Редакторуун 2-24-63, редакторвуун орадакчызының 2-35-24, 2-31-75, харыысалгалыг секретарының 2-23-35, секретариаттың 2-23-35, партийни амыдыраа болгаш совет тургузуг киллистеринин 2-37-13, пропаганда киллизинин 2-31-75, культура киллизинин 2-23-54, көдээ ажыл-агый киллизинин 2-21-47, үеттүр киллизинин 2-22-64, чагаа киллизинин 2-41-27, информация киллизинин 2-20-60, корректорааның 2-27-41, бухгалтерия ның 2-12-45, солун кедбейн баргаңда 2-32-75 телефонче долгаар.

Тираж 17048. Чагыг № 982.

СОЛУН НЕДЕЛЯДА 6 КАТАП ҮНЕР

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Ном үндүрер чер, полиграфия болгаш ном садылының талазы-биле эргелелиниң типографиязы (Кызыл, Щетинкин болгаш Кравченко кудумчузу, бажыр № 1). ТС—00501